

STOWARZYSZENIE
ADWOKACKIE
DEFENSOR
IURIS

Kraków, 13 marca 2024 roku

SZANOWNY PAN
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI
ADAM BODNAR
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze,

działając w imieniu Stowarzyszenia Adwokackiego „Defensor Iuris”, wobec spotkania w siedzibie Ministerstwa Sprawiedliwości w dniu 18 grudnia 2023 roku z udziałem organizacji pozarządowych, w tym przedstawicieli Stowarzyszenia Adwokackiego „Defensor Iuris” wyrażamy gotowość do współpracy w zakresie spraw ważnych dla adwokatury, w szczególności, ważnej dla nas materii opłat za czynności adwokackie, jak również systemu kosztów z zakresu pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu. Wobec faktu, iż w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są aktualnie prace nad nowym brzmieniem aktów podwykonawczych, regulujących zagadnienia pomocy prawnej z urzędu oraz opłat za czynności adwokackie, pragniemy włączyć się w pracę nad wspomnianymi zagadnieniami, jako podmiot ekspercki, szczególnie zainteresowany tą tematyką.

Jako nasz wkład w konieczne prace chcielibyśmy zaproponować **szczegółowe założenia do rozporządzenia regulującego zarówno zagadnienie opłat za czynności adwokackie, jak również kosztów pomocy prawnej z urzędu, wraz z uzasadnieniem**, zawierającym argumenty, będące poparciem naszego stanowiska. Pozostajemy jednocześnie otwarci na konstruktywną dyskusję, w zakresie projektowanych regulacji, w tym w zakresie możliwości finansowania przez Skarb Państwa przedstawionych przez nas propozycji, z poszanowaniem dla praw majątkowych oraz procesowych wszystkich obywateli, w tym adwokatów.

STOWARZYSZENIE ADWOKACKIE „DEFENSOR IURIS”

UL. WOJSKA POLSKIEGO 2/4 76–200 SŁUPSK

TEL. +48 668 255 993 E-MAIL stowarzyszenie@defensoriuris.pl, wnioski@defensoriuris.pl WWW defensoriuris.pl

mBank 74 1140 2004 0000 3902 7935 2285 NIP 839 321 34 57 REGON 384 396 339

Wyrażamy nadzieję, że nasza przyszła współpraca przyniesie wymierne rezultaty w zakresie budowy poprawnie funkcjonującego systemu pomocy prawnej, jak też realizacji niezbędnych reform niniejszej materii.

Z poważaniem

**WICEPREZES
STOWARZYSZENIA ADWOKACKIEGO
„DEFENSOR IURIS”**

ADW. FILIP TOHL

**ZAŁOŻENIA DO
ROZPORZĄDZENIA MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI W SPRAWIE OPŁAT ZA
CZYNNOŚCI ADWOKACKIE ORAZ PONOSZENIA PRZEZ SKARB PAŃSTWA
KOSZTÓW NIEOPŁACONEJ POMOCY PRAWNEJ UDZIELONEJ Z URZĘDU
z dnia 13 marca 2024 roku**

Na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 oraz art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 roku – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1184 i 1268 oraz z 2023 r. poz. 1860) zarządza się, co następuje:

ROZDZIAŁ 1. PRZEPISY OGÓLNE

§ 1 Rozporządzenie określa:

- 1) opłaty za czynności adwokackie przed organami wymiaru sprawiedliwości, zwane dalej "opłatami";
- 2) stawki minimalne opłat za czynności adwokackie, zwane dalej "stawkami minimalnymi";
- 3) szczegółowe zasady ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu.

§ 2

1. Podstawę zwrotu opłaty, stanowi umowa klienta z adwokatem. Opłata nie może być wyższa niż sześciokrotna stawka minimalna ani przekraczać wartości przedmiotu sprawy.
2. Zasadzając opłatę za czynności adwokata z tytułu zastępstwa prawnego, sąd jest władny do oceny niezbędnego nakładu pracy adwokata, charakteru sprawy i wkładu pracy adwokata w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia, jedynie wówczas gdy wysokość wynagrodzenia, stanowiącego podstawę opłaty, pozostaje sprzeczna z zasadami współzycia społecznego lub przekracza stawki określone w ust. 1.

§ 3

1. W sprawach cywilnych, koszty poniesione przez stronę zasądza się od strony przeciwnej, w wysokości wykazanej we wniosku o przyznanie kosztów zastępstwa procesowego, natomiast jeśli strona nie wykazała kosztów poczynionych na rzecz adwokata, w wysokości stawki minimalnej, o której mowa w rozdziałach 2-5 niniejszego rozporządzenia;
2. W sprawach:
 - 1) roszczeń osób fizycznych, przeciwko podmiotom rynku finansowego, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 roku o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego, i o Rzeczniku Finansowym i o Funduszu Edukacji Finansowej (Dz. U. 2015 poz. 1348 wraz z późn. zm.) oraz roszczeń w/w podmiotów przeciwko osobom fizycznym;
 - 2) roszczeń osób fizycznych przeciwko jednostkom Skarbu Państwa, samorządu terytorialnego, jak również państwowym osobom prawnym lub samorządowym osobom prawnym oraz roszczeń w/w podmiotów przeciwko osobom fizycznym;
 - 3) konsumentowi przeciwko przedsiębiorcy oraz przedsiębiorcy przeciwko konsumentowi, o ile konsument ten jest stroną postępowania;
 - 4) pracownika przeciwko pracodawcy lub pracodawcy przeciwko pracownikowi;

koszty zasądzone od strony, będącej osobą fizyczną, konsumentem lub pracownikiem, nie mogą być wyższe aniżeli wysokość stawki minimalnej, określonej w rozdziałach 2-5 niniejszego rozporządzenia.

3. W sprawach karnych prowadzonych z oskarżenia publicznego, koszty poniesione przez oskarżonego lub podejrzanego, w razie uniewinnienia lub umorzenia postępowania, zasądza się od Skarbu Państwa, w wysokości wykazanej we wniosku o przyznanie kosztów obrony,

a jeśli wniosek taki nie został złożony, w wysokości stawki minimalnej, o której mowa w rozdziałach 2-5 niniejszego rozporządzenia.

4. W sprawach karnych z oskarżenia prywatnego, stosuje się odpowiednio ust. 1.

5. W sprawach administracyjnych, stosuje się odpowiednio ust. 2, przy czym koszty poniesione przez stronę zasądza się od Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, których decyzja lub inny akt o charakterze władczym, został uchylony lub zmieniony.

§ 4

1. Wysokość stawki minimalnej zależy od wartości przedmiotu sprawy lub jej rodzaju, a w postępowaniu egzekucyjnym - od wartości egzekwowanego roszczenia.

2. W razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłat, bierze się pod uwagę wartość zmienioną, rozpoczynając od następnej instancji.

§ 5

1. Wysokość stawek minimalnych, podlega corocznej waloryzacji, wraz z rozpoczęciem kolejnego roku kalendarzowego, do wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszanego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504, 1504 i 2461).

2. Jeśli przeciętne wynagrodzenie, o którym mowa powyżej, jest niższe niż w roku poprzedzającym, wysokość stawki minimalnej nie ulega zmianie.

3. Zmiana wysokości stawek minimalnych, na skutek waloryzacji, nie wymaga zmiany rozporządzenia.

§ 6

1. Koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponoszone przez Skarb Państwa obejmują:

1) wynagrodzenie, w wysokości określonej w §8, w stawce nie niższej aniżeli wymieniona w rozdziałach 2-5;

2) niezbędne, udokumentowane wydatki adwokata, o których mowa w §10;

2. Wysokość wynagrodzenia, w sprawach nieokreślonych w rozporządzeniu ustala się, przyjmując za jego podstawę wynagrodzenie w sprawach najbardziej zbliżonego rodzaju.

§ 7 W sprawach, w których strona korzysta z pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, wynagrodzenie o którym mowa w §6 ust. 1 pkt 1, sąd podwyższa o stawkę podatku od towarów i usług przewidzianą dla tego rodzaju czynności w przepisach o podatku od towarów i usług, obowiązującą w dniu orzekania o tych opłatach.

§ 8

1. Wysokość wynagrodzenia, o którym mowa w § 6 ust. 1 pkt. 1, powinna odpowiadać:

1) nakładowi pracy adwokata, w szczególności czasowi poświęconemu na przygotowanie się do prowadzenia sprawy, liczbie stawiennictw w sądzie, w tym na rozprawach i posiedzeniach, czynności podjętych w sprawie, w tym czynnościom podjętych w celu polubownego rozwiązania sporu, również przed wniesieniem pozwu;

2) wartości przedmiotu sprawy, w sprawach, w których wynagrodzenie jest uzależnione od wartości przedmiotu sprawy;

3) wkładowi adwokata w przyczynienie się do wyjaśnienia okoliczności faktycznych, jak również do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia istotnych zagadnień prawnych budzących wątpliwości w orzecznictwie i doktrynie;

4) stopniowi zawłości sprawy, w szczególności trybowi i czasowi prowadzenia sprawy, obszerności zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności

dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego lub biegłych sądowych, dowodu z zeznań świadków, dowodu z dokumentów o znacznym stopniu skomplikowania i obszerności

2. Wynagrodzenie, o którym mowa w § 6 ust. 1 pkt. 1, w sprawach majątkowych, ustala się na podstawie stawek, określonych w §14 niniejszego rozporządzenia.

3. Wynagrodzenie, o którym mowa w § 6 ust. 1 pkt. 1, w sprawach innego rodzaju niż w ust. 2, ustala się na podstawie złożonego przez adwokata rachunku, obejmującego iloczyn rozpoczętych godzin pracy, poświęconej prowadzeniu sprawy oraz bazowej kwoty wynagrodzenia, jednak w wysokości nie niższej, aniżeli stawki minimalne, określone w rozdziałach 2-5 niniejszego rozporządzenia. W braku złożenia przez adwokata stosownego rachunku, podstawę wynagrodzenia stanowią stawki minimalne.

3. Na żądanie Sądu lub Organu, adwokat złoży szczegółowy rachunek, obejmujący zestawienie czynności podjętych w sprawie, wraz z wyliczeniem ilości rozpoczętych godzin pracy przy prowadzeniu sprawy.

4. Wysokość kwoty bazowej wynagrodzenia określa się w przedziale od 1,75 % do 7,5% minimalnego wynagrodzenia w gospodarce krajowej w grudniu poprzedniego roku, w zależności od czynników, o których mowa w ust. 1.

§ 9

1. W postępowaniu przygotowawczym – prokurator prowadzący lub nadzorujący to postępowanie, a w postępowaniu sądowym – sąd przyznaje i wypłaca zaliczkę na poczet kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu na wniosek tego adwokata.

2. Wysokość zaliczki nie może być wyższa niż 75 % jednokrotności stawki minimalnej, o której mowa w rozdziałach 2-4, dla danego rodzaju sprawy.

3. Zaliczka wypłacana jest ze środków Skarbu Państwa.

4. Wniosek o wypłatę zaliczki może być złożony wielokrotnie, z tym zastrzeżeniem, że łączna wysokość przyznanych zaliczek nie może przekroczyć wartości wskazanej w § 9 ust. 2.

5. W orzeczeniu o przyznaniu kosztów, o których mowa w § 2, prokurator lub sąd uwzględnia przyznane w sprawie zaliczki.

§ 10

1. Niezbędne wydatki pełnomocnika z urzędu obejmują w szczególności:

- 1) zwrot kosztów podróży pełnomocnika z oraz do miejsca wykonywania czynności w postępowaniu, jeśli miejsce to znajduje się poza miejscem prowadzenia działalności gospodarczej przez pełnomocnika, według stawki kilometrowej przyjętej w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25 marca 2002 roku w sprawie warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów użycia dla celów służbowych samochodów, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy (Dz. U., nr 27, poz. 271);
- 2) koszty pozyskania tłumaczeń, dokumentów administracyjnych oraz innych dokumentów, mających służyć za dowód w prowadzonym postępowaniu, w szczególności wówczas, gdy pełnomocnik został zobowiązany do dostarczenia takiego dokumentu pod rygorem jego pominięcia dowodu lub zawieszenia postępowania
- 3) koszty opłat kancelaryjnych i innych opłat, związanych z pozyskaniem dokumentu od Sądu lub innego organu postępowania;
- 4) koszty doręczenia pisma procesowych do siedziby sądu oraz koszty doręczenia pism procesowych do pełnomocnika strony przeciwnej, jeśli siedziba sądu nie znajduje się w miejscu prowadzenia działalności gospodarczej przez pełnomocnika;
- 5) koszty kancelaryjne związane z prowadzeniem przez pełnomocnika sprawy, wówczas, gdy koszty te są kształtują się na poziomie wyższym niż 100 zł;
- 6) koszty ustanowienia pełnomocnika substytucyjnego, w sytuacji wystąpienia obiektywnie istniejącej przeszkody w osobistym udziale pełnomocnika głównego w rozprawie lub posiedzeniu, w szczególności wówczas, gdy pełnomocnik nie może brać udziału w rozprawie lub posiedzeniu ze względu na kolizję terminów procesowych, a uprzednio

wniósł o zmianę terminu rozprawy lub gdy nie pozwala mu na to stan zdrowia w dniu wyznaczenia rozprawy lub posiedzenia albo wówczas, gdy koszty wykonania czynności poza miejscem wykonywania działalności przez pełnomocnika pozostają istotnie wyższe aniżeli wynagrodzenie pełnomocnika substytucyjnego;

2. Wydatki, o których mowa w ust. 1 wykazuje się poprzez złożenie dokumentu potwierdzającego wysokość wydatku, a gdy nie jest to możliwe, poprzez złożenie oświadczenia o wysokości wydatku obciążającego pełnomocnika oraz tytule poniesionego wydatku wraz z uzasadnieniem konieczności jego poniesienia.

§ 11

1. Wniosek o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej powinien zawierać oświadczenie, że wynagrodzenie nie zostało zapłacone w całości lub w części.

2. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 1, może być złożone przed adwokata na każdym etapie sprawy, również po wydaniu wyroku.

3. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 1 powinno zawierać informację o przyznanych i wypłaconych w myśl par. 9 zaliczkach";

§ 12 Sąd, przyznaje koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, w każdej sprawie od Skarbu Państwa, niezależnie od wyniku sprawy.

§ 13 Koszty nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu, są wypłacane, niezwłocznie po ich ustaleniu, jednak nie później niż w terminie 14 dni od dnia prawomocności postanowienia o ustaleniu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej oraz przedstawienia faktury VAT, obejmującej te koszty przez pełnomocnika z urzędu. Brak wypłaty kosztów w oznaczonym terminie jest równoznaczny z opóźnieniem, o którym mowa art. 481 kodeksu cywilnego.

ROZDZIAŁ 2. STAWKI MINIMALNE W SPRAWACH CYWILNYCH, ZE STOSUNKU PRACY I UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH.

§ 14 Stawki minimalne wynoszą przy wartości przedmiotu sprawy:

- 1) do 5000 zł – 900 zł;
- 2) powyżej 5000 zł do 10 000 zł – 3600 zł;
- 3) powyżej 10 000 zł do 50 000 zł – 7200 zł;
- 4) powyżej 50 000 zł do 200 000 zł – 10 800 zł;
- 5) powyżej 200 000 zł do 2 000 000 zł – 21 600 zł;
- 6) powyżej 2 000 000 zł do 5 000 000 zł – 30 000 zł;
- 7) powyżej 5 000 000 zł do 10 000 000 zł – 50 000 zł;
- 8) powyżej 10 000 000 zł – 70 000 zł

§ 15

1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego o:

- 1) rozwód, separację i unieważnienie małżeństwa - 1 800 zł, jednakże, w razie żądania jednej ze stron co do orzekania o winie w rozkładzie pożycia małżeńskiego - 3 600 zł;
- 2) stwierdzenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa - 1 800 zł;
- 3) przysposobienie - 1000 zł;
- 4) pozbawienie, ograniczenie, zawieszenie lub przywrócenie władzy rodzicielskiej oraz odebranie dziecka - 1 000 zł;
- 5) ustalenie ojcostwa, zaprzeczenie ojcostwa, unieważnienie uznania dziecka oraz rozwiązanie przysposobienia - 1 200 zł;
- 6) ubezwłasnowolnienie - 1 200 zł;
- 7) umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym, w domu pomocy społecznej lub w zakładzie opiekuńczo-leczniczym bez zgody strony – 600 zł;
- 8) uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu oraz rozstrzygnięcie co do aktów stanu cywilnego - 1 000 zł;

- 9) rozstrzygnięcie w istotnych sprawach rodziny lub co do zarządu majątkiem wspólnym - 1 200 zł;
 - 10) zniesienie wspólności majątkowej między małżonkami - 1800 zł;
 - 11) podział majątku wspólnego między małżonkami - stawkę obliczoną na podstawie § 14 od wartości udziału, a w wypadku zgodnego wniosku małżonków - 50% tej stawki;
 - 12) alimenty, zabezpieczenie potrzeb rodziny, nakazanie wypłacenia wynagrodzenia za pracę do rąk drugiego małżonka - stawkę obliczoną na podstawie § 14;
2. W przypadku roszczeń majątkowych dochodzonych łącznie z roszczeniem niemajątkowym, stawkę minimalną określa się na podstawie sumy stawek roszczeń majątkowego oraz niemajątkowego.

§ 16 Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu własności, innych praw rzeczowych i prawa o księgach wieczystych:

- 1) o stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości - stawki obliczona na podstawie § 14;
- 2) o rozgraniczenie - 1 800 zł;
- 3) dotyczących służebności - 1 200 zł;
- 4) o naruszenie posiadania - 1 000 zł;
- 5) o wpis w księdze wieczystej lub księgach wieczystych lub złożenie dokumentu do zbioru dokumentów – 600 zł;
- 6) o zniesienie współwłasności - stawkę obliczoną na podstawie § 14 od wartości udziału współwłaściciela zastępowanego przez adwokata, a w wypadku zgodnego wniosku uczestników - 50% tej stawki;
- 7) związanych z korzystaniem z rzeczy wspólnej lub z zarządem rzeczą wspólną - 1 200 zł;
- 8) o usunięcie niezgodności między treścią wpisu w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym - 50% stawki obliczonej na podstawie § 14 od wartości prawa dotkniętego niezgodnością.

§ 17 Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu prawa spadkowego:

- 1) o zabezpieczenie spadku, dokonanie spisu inwentarza, odrzucenie spadku, ogłoszenie testamentu i nakazanie jego złożenia, zarządu spadku nieobjętego i wyjawienie przedmiotów spadkowych - 1 000 zł;
- 2) o stwierdzenie nabycia spadku – 600 zł, a jeżeli przedmiotem postępowania jest również ważność testamentu – 1 800 zł;
- 3) o dział spadku - stawkę obliczoną na podstawie § 14 od wartości udziału spadkowego uczestnika zastępowanego przez adwokata, a w razie działu na zgodny wniosek uczestników postępowania - 50% tej stawki.

§ 18 Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw o:

- 1) ^a opróżnienie lokalu mieszkalnego - stawkę obliczoną na podstawie § 14 od wartości sześciomiesięcznego czynszu.
- 2) wydanie nieruchomości rolnej - stawkę obliczoną na podstawie § 14 od wartości sześciomiesięcznego czynszu.
- 3) wydanie innej nieruchomości i opróżnienie lokalu użytkowego - stawkę obliczoną na podstawie § 14 od wartości sześciomiesięcznego czynszu.

§ 19

1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach:

- 1) o uchylenie uchwały organu spółdzielni - 1 000 zł;
- 2) o ochronę dóbr osobistych i ochronę praw autorskich - 1 800 zł;
- 3) z zakresu postępowania nieprocesowego w sprawie niewymienionej odrębnie - 1 000 zł;
- 4) o uchylenie wyroku sądu polubownego - 1 800 zł;
- 5) z zakresu postępowania układowego lub upadłościowego - 9 000 zł, a w razie spraw z zakresu upadłości osoby fizycznej, nieprowadzącej działalności gospodarczej - 4 500 zł;

- 6) o uznanie orzeczenia sądu zagranicznego - 1 200 zł;
- 7) egzekucyjnych przy egzekucji z nieruchomości - 100% stawki obliczonej na podstawie § 14, a przy egzekucji innego rodzaju - 50% tej stawki;
- 8) ^a ze skargi na czynności komornika - 1000 zł;
- 9) rejestracji spółki - 6 000 zł, a w przypadku rejestracji spółki, której umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umowy udostępnionego w systemie teleinformatycznym - 3 000 zł;
- 10) rejestracji spółdzielni - 6 000 zł;
- 11) innych rejestracji - 3 000 zł;
- 12) zmiany w rejestrze - 1 800 zł;
- 13) o zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności – 300 zł;
- 14) o zwolnienie spod zajęcia rzeczy i praw zabezpieczonych w postępowaniu karnym u osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa przeciwko mieniu – 300 zł;
- 15) o zwrot korzyści uzyskanych kosztem Skarbu Państwa – 300 zł;
- 16) o ustalenie autorstwa projektu wynalazczego - 3 000 zł;
- 17) o ustalenie prawa do patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji - 3 600 zł;
- 18) o naruszenie patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji - 4 200 zł;
- 19) o stwierdzenie prawa korzystania z wynalazku, wzoru użytkowego lub wzoru przemysłowego albo prawa używania znaku towarowego lub oznaczenia geograficznego bądź utraty prawa używania oznaczenia geograficznego - 3 600 zł;
- 20) o przeniesienie patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji - 4 200 zł;
- 21) o uchylenie uchwały wspólników bądź akcjonariuszy i o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników bądź akcjonariuszy - 2 700 zł;
- 22) o wyłączenie wspólnika - 2 700 zł;
- 23) o rozwiązanie spółki kapitałowej - 2 700 zł;
- 24) o przyznanie prawa pomocy w postępowaniu prowadzonym w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej - 1 000 zł;
- 25) o odszkodowanie lub o zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania - 1 000 zł;

§ 20

1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach z zakresu prawa pracy o:

- 1) ^a nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy - stawka obliczona na podstawie §14 od wartości wynagrodzenia stanowiącego przedmiot spornej umowy o pracę lub wynagrodzenia, jakie powinno być przedmiotem umowy o pracę;
- 2) wynagrodzenie za pracę lub odszkodowanie inne niż wymienione w pkt 4 - stawka obliczona na podstawie §14 od wartości wynagrodzenia lub odszkodowania będącego przedmiotem sprawy;
- 3) inne roszczenia niemajątkowe - 1 000 zł;
- 4) ustalenie wypadku przy pracy, jeżeli nie jest połączone z dochodzeniem odszkodowania lub renty - 1 000 zł;
- 5) świadczenie odszkodowawcze należne z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej - stawka obliczonej na podstawie § 14 od wartości odszkodowania będącego przedmiotem sprawy.

2.^a W sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego, przyjmuje się stawkę obliczoną na podstawie §14 od wartości świadczenia podlegającego sporowi, natomiast gdy roszczenie dotyczy uprawnień o charakterze niemajątkowym stawkę 1 000 zł;

§ 21

1. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie sprawy w postępowaniu apelacyjnym:

- 1) przed sądem okręgowym - 50% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam adwokat - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 800 zł;

- 2) przed sądem apelacyjnym - 75% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam adwokat - 100% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 1200 zł.
2. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw w postępowaniu zażaleniowym:
 - 1) przed sądem okręgowym - 25% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam adwokat - 50% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 600 zł;
 - 2) przed sądem apelacyjnym lub przed Sądem Najwyższym - 50% stawki minimalnej, a jeżeli w poprzedniej instancji sprawy nie prowadził ten sam adwokat - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 1000 zł.
3. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu prawa pracy przed sądem apelacyjnym 100% odpowiednich stawek, o których mowa w § 20.
4. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu kasacyjnym:
 - 1) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej oraz udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym - 75% stawki minimalnej, a jeżeli w drugiej instancji nie prowadził sprawy ten sam adwokat - 100% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 3 600 zł;
 - 2) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej - 50% stawki minimalnej, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam adwokat - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 2 400 zł;
 - 3) za udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym - 50% stawki minimalnej, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam adwokat, nie sporządzał i nie wniósł skargi kasacyjnej - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 1 200 zł.
5. Stawki minimalne w postępowaniu w sprawie stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wynoszą:
 - 1) za sporządzenie i wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym - 75% stawki minimalnej, a jeżeli ten sam adwokat nie prowadził sprawy przed sądem, od którego prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem - 100% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 3 600 zł;
 - 2) za sporządzenie i wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia - 50% stawki minimalnej, a jeżeli ten sam adwokat nie prowadził sprawy przed sądem, od którego prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 2 400 zł;
 - 3) za udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym - 50% stawki minimalnej, a jeżeli ten sam adwokat nie prowadził sprawy przed sądem, od którego prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem, nie sporządzał i nie wniósł skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia - 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 1 200 zł.
6. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym:
 - 1) za sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za stawiennictwo na rozprawie - 3 600 zł;
 - 2) za sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia tej skargi - 2 400 zł.

ROZDZIAŁ 3. STAWKI MINIMALNE W SPRAWACH KARNYCH I W SPRAWACH O WYKROCZENIA.

§ 22

1. Stawki minimalne wynoszą w sprawie objętej:
 - 1) dochodzeniem - 1 000 zł;
 - 2) śledztwem - 1 500 zł;
 - 3) ^a czynnościami wyjaśniającymi w postępowaniu w sprawach o wykroczenia - 600 zł.
2. Stawki minimalne za obronę wynoszą:

- 1) przed sądem rejonowym w postępowaniu szczególnym - 1 800 zł;
 - 2) przed sądem rejonowym w postępowaniu w sprawach o wykroczenia - 1 000 zł;
 - 3) przed sądem rejonowym w postępowaniu zwyczajnym lub przed wojskowym sądem garnizonowym - 2 100 zł;
 - 4) przed sądem okręgowym jako drugą instancją lub przed wojskowym sądem okręgowym jako drugą instancją - 2 100 zł;
 - 5) przed sądem okręgowym jako pierwszą instancją lub przed wojskowym sądem okręgowym jako pierwszą instancją oraz przed sądem apelacyjnym - 2 400 zł;
 - 6) przed Sądem Najwyższym - 3 600 zł.
3. Stawki minimalne wynoszą za sporządzenie i wniesienie kasacji:
- 1) w sprawie, w której w pierwszej instancji orzeczenie wydał sąd rejonowy lub wojskowy sąd garnizonowy - 2 400 zł;
 - 2) w sprawie, w której w pierwszej instancji orzeczenie wydał sąd okręgowy lub wojskowy sąd okręgowy - 3 600 zł.
4. Stawki minimalne wynoszą:
- 1) za czynności w sprawie o wznowienie postępowania oraz w sprawie o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego - 1 800 zł;
 - 2) za sporządzenie opinii o braku podstaw wniosku o wznowienie postępowania, za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia kasacji oraz braku podstaw do stwierdzenia nieważności orzeczenia w postępowaniu karnym - 1 800 zł;
5. Stawki minimalne wynoszą za obronę w sprawach o wydanie wyroku łącznego - 1 000 zł.
6. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub ukaranie, aresztowanie lub zatrzymanie, w tym spraw wynikających z przepisów o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego - 1 000 zł. Przepisu § 14 nie stosuje się.
7. Przepisy ust. 1-5 stosuje się odpowiednio do opłat za czynności w postępowaniu karnym i odpowiednio w postępowaniu w sprawach o wykroczenia pełnomocnika powoda cywilnego, pełnomocnika pokrzywdzonego, pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego lub oskarżyciela prywatnego.
- § 23 Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu w sprawach nieletnich:
- a. w sprawie o demoralizację - 1 000 zł;
 - b. w sprawie o czyn karalny - 1 800 zł;
 - c. w sprawie o czyn karalny i demoralizację - 1 800 zł;
 - d. w postępowaniu wykonawczym - 1 000 zł;

Przy ustalaniu wysokości stawek minimalnych w sprawach prowadzonych w postępowaniu odwoławczym stosuje się odpowiednio § 1

§ 24 Stawki minimalne wynoszą za obronę przed sądem w postępowaniu wykonawczym:

- 1) w sprawie o odroczenie lub przerwę w wykonywaniu kary - 600 zł;
- 2) w sprawie o wykonanie warunkowo zawieszonej kary - 600 zł;
- 3) w sprawie o warunkowe przedterminowe zwolnienie lub odwołanie takiego zwolnienia - 1 600 zł;
- 4) za czynności związane z wykonywaniem kary ograniczenia wolności oraz wykonywaniem środków zabezpieczających - 600 zł;
- 5) za prowadzenie sprawy o zatarcie skazania lub ukarania - 600 zł;
- 6) za prowadzenie sprawy o ulaskawienie - 1200 zł;
- 7) za pozostałe czynności w postępowaniu wykonawczym - 1200 zł.

§ 25 Za obronę kilku osób lub reprezentowanie kilku osób pobiera się opłatę od każdej z tych osób.

ROZDZIAŁ 4. STAWKI MINIMALNE W INNYCH SPRAWACH.

§ 26

1. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed sądami administracyjnymi:

1) w pierwszej instancji:

a) w sprawie, której przedmiotem zaskarżenia jest należność pieniężna - stawkę obliczoną na podstawie § 14,

b) za sporządzenie skargi i udział w rozprawie w sprawie skargi na decyzję lub postanowienie Urzędu Patentowego - 3 600 zł,

c) w innej sprawie - 1 200 zł;

2) w drugiej instancji:

a) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej oraz udział w rozprawie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym - 75% stawki minimalnej określonej w pkt 1, a jeżeli w drugiej instancji nie prowadził sprawy ten sam adwokat - 100% tej stawki, w obu przypadkach nie mniej niż 3 600 zł,

b) za sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej albo za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej - 50% stawki minimalnej określonej w pkt 1, a jeżeli nie prowadził sprawy ten sam adwokat w drugiej instancji - 75% tej stawki, w obu przypadkach nie mniej niż 2 400 zł,

c) za udział w rozprawie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym - 50% stawki minimalnej określonej w pkt 1, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam adwokat, nie sporządził i nie wniósł kasacji - 75% tej stawki, w obu przypadkach nie mniej niż 1 200 zł,

d) w postępowaniu zażaleniowym - 800 zł.

2. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Warszawie - sądem ochrony konkurencji i konsumentów w sprawach:

1) z zakresu ochrony konkurencji i naruszenia zbiorowych interesów konsumentów - 3 600 zł;

2) z zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji lub transportu kolejowego - 3 600 zł.

3. Stawka minimalna wynosi za prowadzenie sprawy w postępowaniu ze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym oraz do przeprowadzenia i zakończenia bez nieuzasadnionej zwłoki sprawy egzekucyjnej lub innej sprawy dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego - 800 zł.

ROZDZIAŁ 5. PRZEPISY WSPÓLNE

§ 27

1. W sprawach karnych, cywilnych i administracyjnych, w których rozprawa trwa dłużej niż jeden dzień lub wyznaczony został więcej niż jeden termin rozprawy lub posiedzenia, stawka minimalna ulega podwyższeniu za każdy następny dzień lub każdy następny termin rozprawy lub posiedzenia o 20%.

2. Stawki minimalne wynoszą za dokonanie określonej czynności lub udział w określonej czynności terenowej, w toku postępowania sądowego - 25% stawki minimalnej przewidzianej za obronę lub reprezentację w sprawie, w której ta czynność ma być dokonana, przy czym wartość tej opłaty dolicza się również do wartości wynagrodzenia pełnomocnika w sprawie cywilnej bądź pełnomocnika lub obrońcy w sprawie karnej, o ile nie jest uzależniona od wartości przedmiotu sprawy,

3. Stawki minimalne wynoszą za udział w posiedzeniu sądu dotyczącym przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie tego środka zapobiegawczego - 25% stawki minimalnej, natomiast w przypadku innego środka zapobiegawczego - 20% stawki minimalnej, przy czym wartość tej opłaty dolicza się również do opłaty należnej obrońcy za udział w postępowaniu przygotowawczym.

4. Przepisy ust. 2 stosuje się odpowiednio do opłat za dokonanie określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego przez pełnomocnika, pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego lub oskarżyciela prywatnego w postępowaniu karnym.

5. W sprawach w których rozporządzenie nie określa odrębnej stawki opłaty, w razie skierowania przez pełnomocnika lub obrońcy środka zaskarżenia, gdy nie występuje on na rozprawie, na której jego udział nie jest obowiązkowy lub gdy po wniesieniu środka zaskarżenia, bez jego winy, ustał stosunek pełnomocnictwa - stawka minimalna wynosi 50% stawki minimalnej przewidzianej za udział pełnomocnika lub obrońcy w postępowaniu odwoławczym. W przypadku rozpoznania apelacji na posiedzeniu niejawnym, pełnomocnikowi lub obrońcy przysługuje 100% stawki minimalnej, przewidzianej za udział pełnomocnika lub obrońcy w postępowaniu odwoławczym.

§ 28.

1. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, a zwłaszcza gdy przemawia za tym sytuacja materialna lub rodzinna klienta albo rodzaj sprawy, adwokat może ustalić opłatę niższą niż stawka minimalna albo zrezygnować z opłaty w całości.

2. W przypadkach, o których mowa w ust. 1, sąd, na wniosek adwokata, zasądza koszty zastępstwa w wysokości ustalonej przez adwokata.

§ 29.

W razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłat, bierze się pod uwagę wartość zmienioną, poczynając od następnej instancji.

§ 30.

Wysokość stawek minimalnych w sprawach nieokreślonych w rozporządzeniu ustala się, przyjmując za podstawę stawkę w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju.

ROZDZIAŁ 6. PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE.

§ 31 Traci moc rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia

§ 32 Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem

UZASADNIENIE DO ZAŁOŻEŃ ZMIANY ROZPORZĄDZENIA:

Projektowane założenia do projektu rozporządzenia prezentowane są celem faktycznej realizacji upoważnienia ustawowego zawartego w art. 16 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 roku – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z.2022 roku, poz. 1184), jak również art. 29 ust. 2 wymienionej ustawy. Od wprowadzenia regulacji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2023 roku, poz.1964) oraz regulacji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku (Dz. U. z 2023 roku, poz. 2631) minęło 9 lat. W tym czasie nie doszło natomiast do jakichkolwiek korekt wskazanych aktów prawnych, pomimo istotnych zmian, zarówno otoczenia prawno-społecznego, jak również znaczącego wzrostu cen oraz kosztów pracy. Na uwagę w tym zakresie zasługują liczne orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego tej materii. Stawki przewidziane, w szczególności dla adwokatów z urzędu, nie uległy żadnej znaczącej zmianie, począwszy od regulacji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, która weszła w życie w dniu 5 października 2002 roku. Wskazany okres czasowy, powinien stanowić klamrę dla korekty i waloryzacji stawek należnych za pracę adwokata, jak również zwrotu kosztów adwokackich, ponoszonych przez strony w postępowaniach karnych, cywilnych i administracyjnych.

Godzi się zauważyć, że praca pełnomocników to przede wszystkim odpowiedzialność za losy reprezentowanej jednostki. Pełnomocnik ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną oraz finansową,

za błędy popełnione, w ramach prowadzonej reprezentacji. Profesjonalny pełnomocnik procesowy, wykonując swój zawód, dla którego zdobycia potrzebuje co najmniej 8 lat przygotowania zakończonego egzaminem państwowym, nie posiada także normowanego czasu pracy. Wyceniając wynagrodzenie pełnomocnika należy wziąć pod uwagę nie tylko wartość pracy samego pełnomocnika, ale przede wszystkim wartość podstawowych praw obywateli. Bez wątpienia, bez zaangażowania pełnomocników, prawa te nie mogłyby być skutecznie realizowane w wielu przypadkach.

Założenia rozporządzenia podzielone zostały na 6 rozdziałów, wyodrębniających:

- rozdział 1: przepisy ogólne, odnoszące się do regulacji zasad i mechanizmów stawek, stanowiących podstawę zwrotu wynagrodzenia stronom, stawek minimalnych oraz zasad ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej (§1 – §13)
- rozdział 2 – 4: stawki minimalne w zakresie poszczególnych rodzajów spraw: cywilnych (rozdział 2), karnych (rozdział 3) oraz innych spraw (rozdział 4);
- rozdział 5 – przepisy wspólne dla wszystkich rodzajów stawek minimalnych, obejmujących zasady podwyższenia tych stawek, w przypadkach określonych w przepisach, obejmujących posiedzenia, rozprawy, określone czynności procesowe (terenowe) oraz udział w posiedzeniach sądowych w postępowaniu przygotowawczym, w zakresie środków zapobiegawczych lub wnoszenia środków zaskarżenia (§27-30)
- rozdział 6 – przepisy przejściowe i końcowe.

W zakresie nieopisanym w niniejszym uzasadnieniu, proponowane założenia powielają rozwiązania występujące w dotychczasowych regulacjach rozporządzeń.

Założenie połączenia regulacji rozporządzeń w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz stawek minimalnych adwokatów z urzędu (§1)

Do 1 stycznia 2016 roku regulacje odnoszące się do wynagrodzenia adwokatów reprezentujących strony z urzędu oraz stawek minimalnych za czynności adwokatów, znajdowały się w jednym akcie prawnym. Jak wynika z uzasadnienia nadal aktualnego projektu rozporządzenia (z dnia 25 września 2015 roku <https://www.legislacja.gov.pl/projekt/12275507/katalog/12302753#12302753>) w sprawie opłat za czynności adwokackie, przyczyną dla rozdziału wskazanych było wyeliminowanie wątpliwości interpretacyjnych dotyczących ustalenia wynagrodzenia właściwych podmiotów będących jego beneficjentami.

Należy podkreślić, że praktyka orzecznicza w zakresie kosztów adwokackich (oraz odpowiednio radcowskich) w sposób negatywny zweryfikowała pogląd o konieczności rozdzielenia materii kosztów pomocy prawnej z urzędu oraz minimalnych stawek adwokackich. Zgodnie z art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nie istnieje bowiem podstawa, aby w praktyce rozróżniać wysokość wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu oraz pełnomocnika z wyboru, oraz aby stawki te były przedmiotem odrębnych regulacji aktów rangi podustawowej. Powyższe zagadnienie było przedmiotem licznych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego zarówno w odniesieniu do adwokatów, jak też radców prawnych (SK 66/19 z dnia 23 kwietnia 2020 roku, SK 85/22 z dnia 19 kwietnia 2023 roku; SK 53/22 z dnia 20 kwietnia 2023 roku, SK 90/22 z dnia 27 lutego 2024 roku), które pomimo trwającego kryzysu konstytucyjnego zachowały walor obowiązujących i kształtujących orzecznictwo sądowe aktów prawnych. Opierając się o wskazane orzeczenia ukształtowała się linia orzecznicza Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych negującą jakiegokolwiek zróżnicowanie podstawy stawek z urzędu oraz stawek z wyboru.

Zaznaczyć należy również, że wobec nakazu wyrównania stawek adwokackich z wyboru oraz z urzędu, znaczenia nabiera określenie wysokości minimalnej stawki adwokackiej. Stawka ta stanowi bowiem podstawę dla maksymalnej wysokości wynagrodzenia, przysługującemu wygrywającej stronie postępowania lub oskarżonemu lub podejrzanemu, którego uniewinniono lub wobec którego umorzono postępowanie, a zarazem absolutnie minimalną wysokość wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu.

Pamiętać bowiem należy, że delegacja ustawowa, o której mowa w art. 16 ust. 2 ustawy prawo o adwokaturze z dnia 26 maja 1982 roku, przewiduje maksymalnie sześciokrotny pułap będący podstawą zasądzenia przez sądy zwrotu kosztów zastępstwa prawnego. Tym samym aktualizacja przepisów rozporządzenia, obejmować powinna tak stawki minimalne, jak też minimalne stawki przyznawane pełnomocnikom z urzędu jako podstawę wynagrodzenia.

Aktualnie, w realizacji opisanego wyżej postulatu, rozporządzenie określa zatem opłaty za czynności adwokackie, przed organami wymiaru sprawiedliwości, stawki minimalne opłat za czynności adwokackie, jak również szczegółowe zasady ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu.

Założenie zwrotu kosztów wyłożonych przez obywatela na obsługę prawną (§2 i 3)

Celem treści projektowanego w 2015 roku rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie, było ukształtowanie regulacji w sposób umożliwiający uzyskanie przez stronę wygrywającą poniesionych kosztów z tytułu wynagrodzenia adwokata od strony przegrywającej. Podobne założenie przyświecało także zwrotowi obywatelom kosztów za obronę osób podejrzanych oraz oskarżonych, wobec których skierowanie zarzutów

lub aktu oskarżenia okazywało się być bezzasadne. Emanacją tych założeń miało być z jednej strony zaprojektowanie ówczesnego §16 rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie, wedle którego *wniosek o zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego i kosztów adwokackich może zawierać oświadczenie o wysokości kosztów obciążających stronę z tytułu wynagrodzenia adwokata. W braku takiego oświadczenia, opłatę ustala się w wysokości odpowiadającej stawce minimalnej, chyba że okoliczności określone w § 15 ust. 3 przemawiają za innym jej ustaleniem.*

Pomimo, że legislacyjne brzmienie projektowanego przepisu miało na celu przede wszystkim zwrot środków wyłożonych na celową reprezentację, ograniczonych tylko sześciokrotnością minimalnej stawki adwokackiej oraz wartością przedmiotu sporu, praktyka procesowa ukształtowała zupełnie odmienną interpretację wskazanej normy. Wedle licznych orzeczeń Sądu Najwyższego, sąd orzekający jest nie tylko zobowiązany badać czy wynagrodzenie to nie przekracza sześciokrotności stawki minimalnej przewidzianej dla danej sprawy, ale także badać czy zasądzenie kwoty przewyższającej stawkę minimalną, uzasadniają okoliczności wskazane w §15 ust. 3 rozporządzenia (tak m.in. postanowienie SN z dnia 14 lutego 2024 r., V KK 475/23, LEX nr 3672385; postanowienie SN z dnia 18 lutego 2020 r., V KK 534/18, LEX nr 3260337; postanowienie SN z dnia 25 października 2023 r., V KK 128/22, LEX nr 3619872; postanowienie SN z dnia 18 kwietnia 2023 r., V KK 22/22, LEX nr 3585043). Co więcej według aktualnych orzeczeń Sądu Najwyższego, sąd powszechny nie ma także obowiązku zwracać stronie od strony przeciwnej wydatków, poczynionych na wynagrodzenie pełnomocnika (tak przykładowo: postanowienie SN z dnia 12 marca 2019 roku, VI KZ 4/19, LEX nr 2633108)

Na bazie wskazanej interpretacji, w praktyce procesowej, niezwykle rzadko przyznawano koszty, w wysokości wyższej, aniżeli adwokacka stawka minimalna, mylnie interpretując koszty zastępstwa adwokackiego, jako składnik wynagrodzenia adwokata, nie natomiast element zwrotu kosztów, przysługującego obywatelowi. Paradoksalnie, nawet w sprawach trudnych lub zawiłych, w których sąd powszechny odroczył wydanie uzasadnienia orzeczenia, niejednokrotnie pełnomocnicy spotykają się ze stwierdzeniem, że dana sprawa nie odbiega trudnością oraz stopniem skomplikowania od innych spraw danego typu, niezależnie od liczby przeprowadzonych posiedzeń, czynności procesowych, czy też innych czynników, które powinny wpływać na wysokość zwrotu kosztów.

Należy podkreślić, że obecna praktyka braku zwrotów kosztów postępowania na rzecz stron, pozostaje rażąco sprzeczna z zasadami konstytucyjnymi, wielokrotnie przypominanymi w judykatach Trybunału Konstytucyjnego. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 27 lutego 2018 roku, sygn. akt. SK 25/15 *prawodawca co do zasady nie może zatem doprowadzać do tak istotnego zawężenia możliwości realizacji formalnie przyznanego jednostce prawa majątkowego, które w istocie prowadzi do powstania swoistego ius nudum - w praktyce pozbawionego realnej wartości ekonomicznej.* Zasady te powtarzane były również we wcześniejszych przykładach orzeczniczych, tak w stosunku do postępowań karnych, jak też cywilnych. Wedle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lipca 2006 roku, sygn. akt. SK 21/04 prawo do obrony jest naruszane, gdy skorzystanie z niego, nawet w minimalnym zakresie jednego obrońcy, musi być przedmiotem kalkulacji ekonomicznych. Kodeksowa konstrukcja prowadzi do stanu, w którym oskarżony, mimo uniewinnienia, nie otrzymuje zwrotu kosztów obrońcy, czyli ponosi materialne skutki bezzasadnego oskarżenia. Stanowi to naruszenie prawa do obrony, istnieje bowiem niebezpieczeństwo, że osoba niewinna, świadoma braku możliwości odzyskania kosztów obrony, może wręcz powstrzymać się od ustanowienia obrońcy, a jego brak może wpłynąć na wynik postępowania, w skrajnym wypadku, skutkując nawet nierzetelnym procesem i skazaniem osoby niewinnej. W państwie prawnym zasadą powinno być obciążanie kosztami postępowania tej ze stron, która w jego toku nie zdołała utrzymać swojego stanowiska. W odniesieniu do zakończonych

uniewinnieniem postępowań z oskarżenia publicznego oznacza to, że koszty winna ponosić strona oskarżająca - organ władzy publicznej, a faktycznie - Skarb Państwa. Biorąc pod uwagę, że oskarżony jest w postępowaniu stroną słabszą, a wybór obrońcy przyczynia się do wyrównania szans procesowych, uznać trzeba, iż osoba uniewinniona powinna otrzymywać całościowy zwrot poniesionych kosztów postępowania, w tym kosztów obrony. Z kolei wedle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 października 2011 roku, sygn. akt. SK 39/09 regulacje prawne nie mogą powodować sytuacji, w której strona uzyskująca rozstrzygnięcie zgodne ze stanowiskiem zajmowanym przez siebie w postępowaniu sądowym, nie mogłaby domagać się uwzględnienia poniesionych przez nią wydatków. Trybunał uznaje za odpowiadającą postulatowi równości i sprawiedliwości zasadę, zgodnie z którą do zwrotu kosztów jest zobowiązany ten, czyje stanowisko nie utrzymało się w toku postępowania, zaś osoba, której racje uznano w wyroku - może liczyć na zwrot swoich uzasadnionych wydatków.

Przedstawione założenia, wobec projektu rozporządzenia, przewidują, że podstawą zasądzenia opłaty, czyli zwrotu kosztów adwokackich w postępowaniach, będzie w zależności od rodzaju postępowania (stąd odesłanie do §3 ust. 1-5 rozporządzenia) opłata, nie wyższa niż sześciokrotna stawka minimalna i nieprzekraczająca wartości przedmiotu sprawy. Wskazane wysokości wynikają z limitu nałożonego w delegacji ustawowej. Wobec tego, bez zmiany ustawy, nie jest możliwa ich modyfikacja.

Projektowane założenia budują nienaruszalną zasadę, wedle której w postępowaniach każdego rodzaju, wysokość kosztów pomocy prawnej, zwracanej stronie opiera się na wykazaniu wskazanych wniosków przez stronę. Sąd orzekający nie jest władny ingerować w ustalone na zasadach rynkowych pomiędzy obywatelem, a jego pełnomocnikiem, wynagrodzenie, o ile wynagrodzenie to nie pozostaje w sposób rażący sprzeczne z zasadami uczciwości i nie stanowi wyzysku tego pierwszego. Tylko wówczas, w stosunkach pomiędzy pełnomocnikiem i stroną, sąd władny jest rzeczywiście ocenić nakład pracy, charakter pracy, jak też wkład pracy w przyczynienie się do rozstrzygnięcia sprawy. Żądanie zwrotu kosztów procesu uzależnione jest od złożenia oraz wykazania stosownego wniosku procesowego, natomiast w braku takiego wniosku stosowane są stawki minimalne. Brzmienie projektowanej regulacji uzasadnione jest brzmieniem art. 321 kodeksu postępowania cywilnego, zgodnie z którym sąd nie może orzekać ponad żądanie.

W pewnych postępowaniach, zasada zwrotu kosztów postępowania, doznać musi ograniczenia, ze względu na konieczność ochrony słabszej strony postępowania. Rozwiązania takie nie stanowią naruszeń konstytucyjnej zasady równości stron, albowiem opierają się na założeniach przyjętych już w stosunku do różnego rodzaju podmiotów uprzywilejowanych na gruncie kodeksu postępowania cywilnego. Należy również uwzględnić fakt, że inne ukształtowanie kosztów postępowania, w przypadku podmiotów wymienionych w projektowanym §3 ust. 2 założeń do rozporządzenia, mogłoby prowadzić do ograniczenia prawa do sądu dla obywateli. Dowolne ukształtowanie zwrotu kosztów postępowania pomiędzy nierównorzędnymi podmiotami, mogłoby prowadzić do stworzenia bariery finansowej, odstraszałej wobec dochodzenia własnych praw przez pokrzywdzonych obywateli. Stąd też stosowanie dotychczasowych zasad, w zakresie zwrotu kosztów procesu, opartego na stawkach minimalnych oraz sądowej ocenie nakładu pracy, charakteru sprawy oraz wkładu w rozstrzygnięcie zostało przewidziane dla spraw roszczeń osób fizycznych przeciwko podmiotom rynku finansowego, roszczeń osób fizycznych przeciwko jednostkom Skarbu Państwa, państwowym oraz samorządowym osobom prawnym, jak również konsumentom przeciwko przedsiębiorcom, zarówno wtedy, gdy strona słabsza pozostaje powodem, jak też pozwanym w postępowaniu.

Rozwiązania przyjęte w zakresie kosztów w postępowaniu karnym, odzwierciedlają brzmienie obecnego art. 632 kodeksu postępowania karnego, różnicując zwrot kosztów z zależności od

rodzaju oskarżenia. W przypadku, gdy koszty takie zostały poniesione przez oskarżonego lub podejrzanego, powinny one podlegać zwrotowi w całości, będąc ograniczone wyłącznie 6-krotnością stawki minimalnej. W tym przypadku, dodatkowe znaczenie nabiera podwyższenie stawki minimalnej w zakresie spraw karnych, w ten sposób, aby w przypadku niewinnienia lub umorzenia postępowania, oskarżony lub podejrzany mógł uzyskać zwrot wyłożonych środków na celową obronę. Warto zaznaczyć, że pomimo podwyższenia stawek do wartości odzwierciedlających zmianę siły nabywczej pieniądza, obsługa podmiotów postępowania karnego np. wyłącznie w ramach umorzonego dochodzenia (max. 6 000 zł) w pewnych wypadkach, może pozostawać niedofinansowana.

W zakresie postępowań administracyjnych oraz sądowno-administracyjnych, w zakresie uzasadnionych odpowiednimi regulacjami ustawowymi jako model kosztów przyjęto rozwiązania nawiązujące do spraw karnych, albowiem podmiotami sporu pozostają osoby fizyczne, prawne lub jednostki organizacyjne, natomiast przedmiot postępowania należy do sfery imperium organów administracji publicznej, podobnie jak w przypadku postępowań o charakterze karnym.

Waloryzacja stawek minimalnych (§5 oraz rozdziały 2-4 założeń)

a. Waloryzacja przeszła:

Jak już zaznaczono, waloryzacja stawek minimalnych przewidzianych jako podstawa wynagrodzenia pełnomocnika, jak również podstawa zwrotu kosztów na rzecz strony, stanowi drogę dla zapewnienia ochrony praw majątkowych obywateli. Stawki minimalne „z wyboru” muszą z drugiej strony odpowiadać stawkom „z urzędu”, wedle wskazań Konstytucji Rzeczypospolitej oraz ich interpretacji. W uzasadnieniu projektu rozporządzenia projektu rozporządzenia (z dnia 25 września 2015 roku <https://www.legislacja.gov.pl/projekt/12275507/katalog/12302753#12302753>) w sprawie opłat za czynności adwokackie przyjęto wzrost stawek minimalnych w stosunku do poprzedniego rozporządzenia, korelując powyższe ze wzrostem zarówno minimalnego, jak też średniego wynagrodzenia, jaki nastąpił od czasu wejścia w życie obowiązującego uprzednio rozporządzenia z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. W ten sposób, w większości przypadków, przyjęto wskaźnik wzrostu na poziomie 100%, będący średnią pomiędzy 77% wzrostu średniego wynagrodzenia oraz 119% minimalnego wynagrodzenia. Wzrost taki nie nastąpił jednak w ogóle wobec stawek pełnomocników z urzędu, pozostając niezmienny od 2002 roku.

Nadmienić należy, że od dnia 1 stycznia 2017 roku została wprowadzona minimalna stawka godzinowa dotycząca pracy wykonywanej na podstawie umowy zlecenia oraz umowy o świadczenie usług, do których stosuje się przepisy o zleceniu (ustawa z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy z dnia 10 października 2002 roku o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, Dz.U.2016, poz. 1265). Minimalna stawka godzinowa stanowi odzwierciedlenie minimalnego wynagrodzenia w gospodarce krajowej za dany rok. Tak też w 2024 roku minimalna stawka godzinowa wynosi 27,70 zł, natomiast minimalne wynagrodzenia za pracę wynosi 4242 zł, a od lipca 2024 roku – 4300 zł. Mając na uwadze fakt, że w 2002 roku nie istniała regulacja minimalnej stawki godzinowej, natomiast od 1 stycznia 2003 roku weszła w życie odpowiednia regulacja minimalnego wynagrodzenia za pracę (na mocy w/w ustawy), ostatni z wymienionych wskaźników należałoby przyjąć, jako podstawę waloryzacji wynagrodzenia stawki minimalnej, przewidzianej dla pełnomocnika z urzędu, a co za tym idzie minimalnej stawki pełnomocnika z wyboru oraz minimalnej stawki zwrotu kosztów dla obywatela.

Począwszy od 1 stycznia 2003 roku do 1 lipca 2024 roku, minimalne wynagrodzenie za pracę ulegnie podwyższeniu od 800 zł do 4300 zł tj. o 538%. Korelując niniejszy wskaźnik z innymi wartościami wynagrodzenia (w tym wzrostem wynagrodzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie od 2015 roku tj. 246%), jako wskaźnik waloryzacji „przeszłej” należałoby przyjąć stawkę 500%, z uwzględnieniem podwyższenia lub obniżenia niektórych wskaźników. Bazując na stawkach 180 zł oraz 360 zł jako stawkach „z urzędu” oraz „z wyboru” dla dochodzenia, ich odpowiednie podwyższenie o wskaźnik waloryzacji daje wyniki na poziomie 938,40 zł oraz 885 zł. Mając na uwadze obecne realia gospodarczo-społeczne, jak też wpływ minimalnego wynagrodzenia, na maksymalny zwrot kosztów postępowania na rzecz strony (max. 600%), minimalny poziom wynagrodzenia za sprawę należałoby określić na poziomie 1 000 zł, za wyjątkiem spraw, gdzie nakład pracy pełnomocnika pozostaje rzeczywiście niewielki i niższa stawka odpowiadałaby realiom rynku usług prawnych.

Przyjęte założenia wprowadzają także zasadę, że w każdej sprawie majątkowej, wysokość wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu zależna jest od wartości przedmiotu sporu. Zupełnie nieuzasadnionym pozostaje bowiem przyjmowanie formy stawki ryczałtowej, w postępowaniach o określonej dla stron wartości majątkowej. Tym bardziej, że dotychczasowe brzmienie rozporządzeń w pewnych wypadkach przewidywało uzależnienie wynagrodzenia od wartości przedmiotu sporu (zasiedzenia/ sprawy działowe), natomiast w pewnych sprawach uzależniało stawkę od ryczałtu.

Projektowane założenia wprowadzają w tym zakresie zmiany w przedmiocie spraw: alimentacyjnych (§15 ust. 1 pkt 12), zasiedzenia (§16 ust. 1), opróżnienia lokalu mieszkalnego oraz nieruchomości rolnej (§18 pkt. 1 i 2), spraw pracowniczych oraz ubezpieczeniowych (§20 ust. 1 i 2). Zwłaszcza w przypadku spraw pracowniczych, wysokość wynagrodzenia pełnomocnika z wyboru oraz pełnomocnika z urzędu, stanowi zaprzeczenie prawa do sądu, albowiem w przypadku sporu z pracodawcą lub organem rentowym, uprawniony otrzymuje niewielki zwrot poczynionych wydatków. Natomiast pełnomocnicy z urzędu nie wyrażają woli podejmowania się prowadzenia w/w spraw, albowiem ich wartość pozostawała całkowicie nieadekwatna do charakteru czynności, podejmowanych w ramach postępowania. Powyższe potwierdził zresztą, właśnie w odniesieniu do spraw ubezpieczeniowych, Trybunał Konstytucyjny w cytowanym już wielokrotnie orzeczeniu o sygn. akt. SK 25/15.

b. Waloryzacja przeszła

Aby uporządkować oraz znormalizować obecnie istniejący system pomocy prawnej z urzędu, należy także przyjąć, że waloryzacja wynagrodzeń będzie obejmowała również przyszłe wskaźniki. Taka regulacja zapobiegnie każdorazowej konieczności dokonywania zmian legislacyjnych w zakresie treści rozporządzeń adwokackich i radcowskich, a zarazem zapewni pewność prawa oraz przewidywalność wobec kondycji finansów publicznych. Należy także podnieść, że mechanizmy waloryzacyjne zostały zawarte w odpowiednich ustawach, regulujących wynagrodzenie innych zawodów prawnych, w tym sędziów i prokuratorów oraz pokrewnej wobec adwokatów profesji w postaci radców prawnych Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. *Ratio* wprowadzenia mechanizmu waloryzacji stawek wskazanych w rozporządzeniu związane jest ściśle z zachowaniem zasad dobrej legislacji, w tym braku konieczności ustawicznego nowelizowania aktu prawnego. Historia polskiej legislacji w tym przedmiocie pokazuje, że zmiany rozporządzeń dotyczących wynagrodzenia nie są dokonywane regularnie, ani często. Rzadkość wprowadzania koniecznych zmian nie odpowiada zmianom, które dokonują się na rynku usług prawnych, w tym również w zakresie kosztów prowadzenia działalności zawodowej adwokata. Jednocześnie nie jest również pożądana częsta nowelizacja w zakresie stawek minimalnych, albowiem taka stanowiłaby niewątpliwie obciążenie tak dla samego normodawcy, jak również dla budżetu państwa tylko z samej przyczyny jej dokonywania. Wprowadzenie automatycznego

mechanizmu waloryzacji stawek minimalnych, w oparciu o akceptowalny wskaźnik obiektywny, doprowadzi do spełnienia kilku wartości jednocześnie: pewności prawa i przewidywalności wobec kondycji finansów publicznych oraz wartości wynikających z dobrej legislacji. Ponadto aktualność zachowują argumenty z uzasadnienia projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 25 września 2015 r. stanowiące, że na przestrzeni lat następuje zmiana stosunków społeczno-gospodarczych w poszczególnych kategoriach spraw. Jeśli dołożymy do tego częste zmiany ustawowe, to otrzymujemy zauważalny wzrost skomplikowania poszczególnych spraw pod względem faktycznym i prawnym. W zasadzie zaryzykować można twierdzenie, że nie istnieje taka kategoria spraw, która byłaby przez dłuższy okres (np. odpowiadający okresom, w jakich dotychczas nie dokonywano zmiany wysokości stawek minimalnych) stała pod względem faktycznym i prawnym. Konieczne jest zatem ciągle zwiększanie nakładu pracy ze strony adwokata podejmującego się danego rodzaju sprawy, za czym powinno podążać godne, wzrastające wynagrodzenie.

Waloryzacja stawek minimalnych za czynności adwokackie, czy to w sprawach z wyboru, czy tym bardziej w sprawach, w których adwokat występuje z urzędu, winna przyjąć charakter stały i ciągły, na wzór rozwiązania ustawowego przewidzianego w art. 91 § 1c ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 217 z późn. zm.) dla podstawy obliczania wynagrodzenia zasadniczego sędziów. Uzasadnieniem powyższego w szczególności w zakresie stawek za czynności adwokackie dokonywane z urzędu jest przede wszystkim publiczny charakter wykonywania obowiązków zawodowych przez adwokata z urzędu, o czym wielokrotnie w niniejszych założeniach wspomiano. Tak samo, jak wynagrodzenie sędziego i konieczność jego waloryzacji z racji charakteru zawodowego obciąża państwo i jego organy, tak w przypadku wykonywania przez adwokata zawodu zaufania publicznego, ściśle uregulowanego ustawą, mającego swoje korzenie również w wartościach konstytucyjnych, wynagrodzenie za jego pracę, w szczególności w zakresie wykonywania zadania publicznego, winno obciążać sektor publiczny.

Przyjęty mechanizm waloryzacji wynagrodzenia przyszłego nawiązuje do rozwiązania ustawowego przyjętego w ramach art. 91 § 1c ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 217 z późn. zm.). Wyjaśnić należy w tym miejscu również, że wynagrodzenie zasadnicze radcy prawnego Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, o którym mowa w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2017 roku w sprawie wysokości stawek wynagrodzenia zasadniczego radców Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz wysokości dodatków funkcyjnych w Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.202, poz. 274), odwołuje się w tym zakresie do wynagrodzenia zarówno sędziów (i odpowiednio prokuratorów), stąd też regulacja ta pozostaje jak najbardziej spójna z funkcjonującym już obecnie systemem wynagrodzeń zawodów prawniczych.

c. Waloryzacja stawek minimalnych zależnych od wartości przedmiotu sprawy:

Punktem wyjścia proponowanych stawek za wykonywanie zastępstwa procesowego przez adwokata wyznaczonego z urzędu jest rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 maja 2017 r. w sprawie osób prawnych zastępowanych przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej oraz opłat ponoszonych za usługi prawne świadczone przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, a także opłat za przeprowadzenie postępowania przed Sądem Polubownym przy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Jak wskazano w uzasadnieniu przywołanego rozporządzenia, opłaty za wykonywanie zastępstwa procesowego zostały ustalone z uwzględnieniem rynkowej wartości świadczonych

usług. Mając na uwadze upływ czasu od uchwalenia tego rozporządzenia oraz skumulowany poziom inflacji w okresie 2017-2024 r. zasadnym wydaje się ustalenie stawek zastępstwa procesowego dla pełnomocników z urzędu w takiej wysokości. Wskazać również należy, że adwokaci wykonujący funkcję pełnomocnika z urzędu, przeciwnie do Prokuraturii Generalnej RP muszą z własnych środków finansować swoją działalność (opłata za lokal, księgozbiór, szkolenia, programy prawnicze), tym samym wynagrodzenie za świadczenie usług na zlecenie sądów winny uwzględniać także tę okoliczność. Wszak adwokat świadczący pomoc prawną z urzędu robi to, poświęcając swój czas, który mógłby przeznaczyć na działalność komercyjną.

d. Wyjątki od przyjętej metodologii waloryzacji stawek:

Część rodzajów spraw wymaga przyjęcia stawki innej, aniżeli 500% dotychczasowej stawki pełnomocnika z urzędu, jednak nie mniej niż 1 000 zł. Wyjątki dotyczyć powinny zarówno spraw, w których minimalną wysokością wynagrodzenia, w opinii autorów, powinna być kwota niższa, aniżeli wskaźnik waloryzacji wynagrodzenia, jak też spraw, w jakich nawet podwyższenie stawek o 500% nie oddaje nakładu pracy, charakteru sprawy, jak też rangi podejmowanych czynności procesowych.

Sprawy, w których wynagrodzenie zostało podwyższone, wobec przyjętej metodologii:

- §15 ust. 1 pkt. 1 – w sprawach o rozwód, w przypadku orzekania o winie w rozkładzie pożycia małżeńskiego, charakter sprawy, jego czasochłonność oraz liczba czynności przemawia za podwyższeniem wynagrodzenia pełnomocnika do minimalnej kwoty 3 600 złotych, pozostawiając minimalną kwotę za rozwód (bez winy) na poziomie 1 800 zł. Postępowanie o rozwód stanowi także szczególnie ważny dla stron rodzaj postępowania, w którym wynagrodzenie pełnomocnika powinna odpowiadać wadze i randze podejmowanych czynności. Zaznaczyć należy, że w przypadku, gdy oprócz rozwodu sąd orzeka o alimentach, władzy rodzicielskiej i kontaktach, wskazane składniki orzeczenia, również powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w wysokości wynagrodzenia, w myśl §15 ust. 2 założeń;
- §16 pkt. 2 – wynagrodzenie w sprawach o zasiedzenie będzie liczone od wartości przedmiotu sporu, nie natomiast od ½ jej wartości. Brak podstaw prawnych, dla których postępowanie o zasiedzenie własności nieruchomości miałyby odbiegać od wartości przedmiotu sporu, zwłaszcza wobec faktu, iż ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, od wielu lat niezmiennie określa opłatę sądową na poziomie 2 000 zł;
- §21 ust. 1 i 2 – wynagrodzenie minimalne za prowadzenie sprawy w postępowaniu przed sądem okręgowym oraz sądem apelacyjnym powinno odpowiadać rzeczywistej wadze prowadzonej sprawy, jak również wymaga niewątpliwie znacznego nakładu pracy, zwłaszcza w przypadku, gdy sprawę w I instancji prowadził inny adwokat. Prowadzenie sprawy w postępowaniu apelacyjnym przed sądem okręgowym, a zwłaszcza sądem apelacyjnym, jako organami wyższego rzędu, powinno być odzwierciedlone w wartości wynagrodzenia odpowiadającej powadze prowadzonej sprawy oraz sądu, przed którym odbywa się reprezentacja. Tym samym nawet 5-krotne zwiększenie wartości stawki z dotychczas funkcjonującej stawki minimalnej w wysokości 60 zł, nie odpowiada wskazanym powyżej kryteriom. Według przedstawionych założeń postuluje się, aby wysokość minimalnego wynagrodzenia, a sprawie apelacyjnej odpowiadała stawce 800 zł przed sądem okręgowym oraz 1 000 zł przed sądem apelacyjnym. Wskazane stawki stworzą realną możliwość odzyskania przez klientów wyłożonych wydatków na poczet uzyskanej pomocy prawnej od strony

przeciwnej, wnoszącej niezasadną apelację. W postępowaniu zażaleniowym nakład pracy pełnomocnika jest odpowiednio mniejszy, nie wymaga on także stawienictwa na rozprawie, stąd też proponowane stawki zostały pomniejszone do odpowiednio 600 zł za zażalenie do sądu okręgowego oraz 800 zł za zażalenie do sądu apelacyjnego lub Sądu Najwyższego;

- §21 ust. 4, 5 i 6 – stanowczej korekcie poddane zostały stawki w postępowaniu kasacyjnym, postępowaniu o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jak też postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Korekta wynagrodzeń dotyczyła zarówno stawek za sporządzenie środka odwoławczego, jak też stawek za udział w rozprawach. Istotny wzrost stawek za wykonywanie czynności w postępowaniu przed Sądem Najwyższym wynika z dostosowania wysokości tych stawek do charakteru i rangi spraw rozstrzyganych w tym postępowaniu oraz rangi organu orzekającego w tych sprawach. Sprawy rozstrzygane przed Sądem Najwyższym oraz Trybunałem Konstytucyjnym są sprawami o szczególnym stopniu skomplikowania i sprawami wymagającymi szczególnie wysoko specjalistycznej usługi. Nadmienić należy, że w uzasadnieniu rozporządzenia z 2015 roku, prawodawca także przewidział znaczne podwyższenie stawek za występowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym. Nadmienić należy, że systemowe dostosowanie stawek do realiów – odpowiednio 1 200 zł za rozprawę, 2 400 zł za sporządzenie i wniesienie skargi oraz 3 600 za łączne sporządzenie, wniesienie skargi i udział w rozprawie, będzie również szansą na odzyskanie przez reprezentowaną stronę poniesionych kosztów takiego postępowania. Stawki usług prawnych, za tak specjalistyczne postępowania opiewają bowiem w granicach powyżej średniego wynagrodzenia w gospodarce krajowej. Odpowiednio zmianie w tym zakresie zaprezentowano w przypadku spraw karnych, o których mowa w §22 ust. 2 pkt 6 oraz §22 ust. 3 pkt. 1 i 2 założeń rozporządzenia, jak też w sprawach administracyjnym przed Naczelny Sąd Administracyjny, o których mowa w §26 założeń;

Sprawy, w których wynagrodzenie zostało obniżone, wobec przyjętej metodologii:

- §15 ust. 1 pkt 7 – w projekcie założeń wyodrębniono rodzaj spraw, z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, polegający na umieszczeniu w szpitalu psychiatrycznym, domu pomocy społecznej lub zakładzie opiekuńczo leczniczym bez zgody strony. Należy nadmienić, że wskazany rodzaj spraw stanowi w istocie największy odsetek spraw, prowadzonych do tej pory przez pełnomocników z urzędu oraz znaczną część spraw prowadzonych przez sędziów rodzinnych w sądach rejonowych. Dlatego też niezrozumiałe wydaje się pominięcie, tak istotnej kategorii spraw w zakresie rozporządzenia określającego stawki minimalne. Jednocześnie należy przyjąć, że w przeważającej części spraw danej kategorii, jakkolwiek o dużym znaczeniu i wadze dla praw reprezentowanego podmiotu, nakład pracy pełnomocnika, czy też zwrot kosztów wyłożonych na rzecz strony, nie jest znaczny. Jednocześnie znaczna ilość podobnych spraw stanowić może znaczące obciążenie wobec budżetu państwa, jak też nie będzie co do zasady podlegać kompensacji od żadnego innego podmiotu. Dlatego też postulowane jest określenie stawki minimalnej na poziomie 600 zł, wobec obecnie funkcjonującej praktyce stawki 480 zł;
- §16 pkt 5 – o wpis w księdze wieczystej lub księgach wieczystych lub złożenie dokumentu do zbioru dokumentów – dany rodzaj spraw nie charakteryzuje się co do zasady znacznym nakładem pracy, natomiast obecnie wnioski o wpis do ksiąg wieczystych prowadzi się za pośrednictwem formularzy w systemie informatycznym. Nadmienić należy, że dany rodzaj sprawy, co do zasady prawie nie występuje w praktyce pracy pełnomocnika z urzędu, a rzadko występuje w praktyce pełnomocnika

z wyboru, natomiast większość czynności w postępowaniach wieczystoksięgowych podejmowanych jest obecnie u notariuszy;

- §17 pkt 2 – stwierdzenie nabycia spadku stanowi sprawę, niewymagającą znacznego nakładu pracy pełnomocnika zarówno na etapie złożenia wniosku, jak również na etapie przeprowadzenia rozprawy. Natomiast jej prowadzenie przez adwokatów, w obecnych realiach
realiach społeczno-gospodarczych, odbywa się najczęściej wówczas, gdy nie jest możliwe dokonanie przez strony aktu poświadczenia dziedziczenia, ze względu na brak stawiennictwa lub trudności z komunikacją wobec jednego z uczestników postępowania. Mając na uwadze powyższe, projekt założeń w przypadku stwierdzenia nabycia spadku (bez ważności testamentu), zawiera stawkę obniżoną. Należy także zaznaczyć, że obecne wynagrodzenie notariuszy obejmujące sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia oraz podjęcie innych niezbędnych czynności w związku z powyższym, również opiewa w granicy 600 zł;
- §19 ust. 1 pkt. 6 zdanie 2 – w sprawach z zakresu upadłości osoby fizycznej, nieprowadzącej działalności gospodarczej, uzasadnione jest ustalenie stawki wynagrodzenia na poziomie $\frac{1}{2}$ stawki podstawowej, albowiem niewątpliwie prowadzenie sprawy o upadłość osoby fizycznej, nieprowadzącej działalności gospodarczej, stanowi sprawę wymagającą mniejszych nakładów aniżeli złożenie wniosku upadłościowego w przypadku przedsiębiorstwa – do tej pory prawodawca nie przewidywał określonej kategorii spraw. Nie można jednak zgodzić się z pojawiającymi się argumentami, że prowadzenie tej sprawy wiąże się jedynie z przygotowaniem stosunkowo do wypełnienia formularza, albowiem podstawowym i niedostrzegalnym przez orzekających problemem pozostaje gromadzenie dokumentacji niezbędnej dla złożenia niniejszego wniosku, często wielogodzinny przegląd wskazanej dokumentacji, jak też analiza nie tylko przesłanek ogłoszenia upadłości, ale również wpływu tej upadłości na dalsze losy reprezentowanej jednostki, w szczególności przyczyn, które mogą uzasadniać oddalenie wniosku, sprzedaż zamieszkiwanej nieruchomości, czy też długość okresu spłaty;
- §19 ust. 1 pkt 13, 14, 15 – sprawy wymienione w zakresie wskazanych norm zostały zwaloryzowane poprzez wskaźnik 5-krotności wynagrodzenia, ale nie zastosowano wobec nich korekty do wartości minimalnej 1 000 zł. Przyczyną powyższego jest fakt, że sprawy o zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności obejmują pojedynczą czynność podlegającą na złożenie wniosku do Sądu. Natomiast sprawy o zwrot korzyści uzyskanych kosztem Skarbu Państwa, czy też o zwolnienie spod zajęcia rzeczy i praw zabezpieczonych w postępowaniu karnym u osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa przeciwko mieniu stanowią rodzaj spraw o charakterze marginalnym i występującym niezwykle rzadko w praktyce adwokackiej, zwłaszcza praktyce pełnomocników z urzędu. Dwie ostatnie są też najczęściej pochodnymi prowadzenia sprawy karnej.

Mechanizm wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu (§6 – 8)

Ustalenie wysokości wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu powinno odpowiadać wymienionym w rozporządzeniu czynnikom takim jak nakład pracy adwokata, wartość przedmiotu sprawy, wkład adwokata w rozstrzygnięcie sporu oraz stopień złożoności sprawy. Dotychczasowe przepisy rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu przewidywały mechanizmy podstawowej oraz podwyższonej stawki adwokata z urzędu. Założenie przyznawania „dodatkowej” stawki na rzecz adwokata z urzędu, zamiast stawki podstawowej, oparte było na

przeświadczeniu, że Sąd będzie każdorazowo oceniał nakład pracy adwokata w zastrzeżonych granicach od minimalnej stawki z urzędu do jej 150% krotności. Jednocześnie ocena pracy pełnomocnika z wyboru następowała w granicach do 600% krotności wynagrodzenia. Co oczywiste, rozróżnienie takie pozostawało sprzeczne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, co potwierdzono w postanowieniach sygnalizacyjnych Trybunału Konstytucyjnego m.in. S 1/20 z dnia 20 kwietnia 2020 roku oraz S 2/22 z dnia 20 grudnia 2022 roku.

Praktyka postępowania procesowego pokazuje, że stawki powyżej 100% stawki minimalnej z urzędu, stanowią rzadkość, w zakresie orzekania sądów powszechnych. Żeby zobrazować powyższe, Sąd Najwyższy uznał w postanowieniu Izby Karnej z dnia 5 września 2018 roku (II Ko 32/18) *jeśli żadne nadzwyczajne okoliczności nie wystąpiły, a nakład pracy obrońcy, jak i obszerność materiału nie są zdecydowanie ponadprzeciętne, to nie istnieją przesłanki do zasądzenia w sprawie wynagrodzenia wyższego od stawek minimalnych (Legalis nr 1823756)*. Tym samym w rozumieniu praktyki, dla przyznania stawki wyższej, aniżeli 100% wynagrodzenia, wymagane są nadzwyczajne okoliczności oraz ponadprzeciętny wkład pełnomocnika. Sąd nie ocenia natomiast wkładu pełnomocnika w proporcjach: 100-150%, a obecnie 100-600%, natomiast podwyższoną stawkę przyjmuje jedynie wyjątkowo. W praktyce, o ile w ogóle zdarzają się takie orzeczenia, uzasadniają one raczej niedobory obecnych, niedostosowanych do realiów norm, w zakresie wynagrodzenia, aniżeli oceniają wyższy nakład, czy też wkład w rozpoznanie sprawy przez pełnomocnika z urzędu. Nawet pobieżna analiza orzeczeń zawartych w systemach informacji prawnej (Lex, Legalis), pozwala uznać, że przeważająca większość orzeczeń opiewa na koszty podstawowe (2884/1922) - §4 ust. 1, aniżeli koszty podwyższone - §4 ust. 2 (2421/196).

Niewątpliwie obecne ukształtowanie przepisów, w zakresie wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu, w istotnej mierze odbiega od celu regulacji, przyjętej m.in. w uzasadnieniu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//517/12275508/12302786/12302787/dokument_185685.pdf) z dnia 30 września 2015 roku. Dokument ten wskazywał m.in. na konieczność uwzględnienia zwiększonego nakładu pracy zawodowego pełnomocnika w poszczególnych kategoriach spraw. Przy czym warto zaznaczyć, że wedle rozporządzenia z 2015 roku, zmienionego

22 października 2016 roku, podwyższenie (stanowiące opłatę maksymalną) stanowiło 200%, nie natomiast 150% opłaty podstawowej. Odwołać należy się w tym miejscu ponownie do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, sygn. akt. SK 25/15 „*prawodawca co do zasady nie może zatem doprowadzać do tak istotnego zawężenia możliwości realizacji formalnie przyznanego jednostce prawa majątkowego, które w istocie prowadzi do powstania swoistego ius nudum - w praktyce pozbawionego realnej wartości ekonomicznej*”

Projektowane założenia do regulacji stwarzają jako podstawę honorarium pełnomocnika z urzędu, określone w zależności od rodzaju sprawy (majątkowej lub niemajątkowej) wynagrodzenie oraz niezbędne i uzasadnione wydatki. W odróżnieniu od dotychczasowych projektów rozporządzeń, postuluje się szczegółowe wyliczenie wydatków, aby uniknąć wątpliwości interpretacyjnych co do tego, czy dany koszt może być traktowany jako wydatek (§10).

W przypadku spraw o charakterze majątkowym, wysokość wynagrodzenia jest stosunkowo łatwa do określenia, opierając się na wynagrodzeniu innej zbliżonej grupy podmiotów (radcy prawni prokuratury generalnej skarbu państwa), które to wynagrodzenie dostosowano już do obecnych realiów gospodarczych, w oparciu o wartość przedmiotu sprawy (§14).

W przypadku spraw o charakterze niemajątkowym projektowane założenia rozporządzenia odwracają proporcję ustalania wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu, przerzucając na tego ostatniego wycenę własnej pracy, bazującej przede wszystkim na zestawieniu czynności podjętych w sprawie wraz z wyliczeniem ilości rozpoczętych godzin pracy przy prowadzeniu sprawy. Wartość stawki, będącej podstawą wyliczenia opiera się przy tym właśnie na natężeniu czynników, które powinny decydować o wysokości wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu. Tym samym nakład pracy, wkład adwokata oraz stopień złożoności sprawy podlegać będzie obecnie stopniowaniu, nie będzie natomiast jedynie nadzwyczajną okolicznością, która może decydować o podwyższeniu wynagrodzenia lub braku jego podwyższenia. Jednocześnie przyjęty mechanizm pozostawia sądowi orzekającemu kontrolę nad przyjętą przez adwokata kwotą bazową wynagrodzenia. Minimalną wysokością wynagrodzenia pozostają natomiast stawki, określone w rozdziałach 2-5 rozporządzenia, natomiast maksymalną wysokością wynagrodzenia pełnomocnika, faktycznie pozostaje jego sześciokrotność.

Wysokość kwoty bazowej określono w granicach od 1,75% do 7,5% minimalnego wynagrodzenia za pracę w gospodarce krajowej, w roku poprzednim. Stawka „minimalna” tj. 1,75% odpowiada stawce przewidzianej dla pierwszej stawki wynagrodzenia zasadniczego radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, według rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2017 roku w sprawie wysokości stawek wynagrodzenia zasadniczego radców Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz wysokości dodatków funkcyjnych w Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.202, poz. 274) tj. 70 zł za godzinę pracy, przyjmując 162 godzin pracujących w miesiącu. Stawka „maksymalna” odpowiada §6 ust. 6 treści rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 2023 roku zmieniającego rozporządzenie w sprawie osób prawnych zastępowanych przez Prokuratorę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej oraz opłat ponoszonych za usługi prawne świadczone przez Prokuratorę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, a także opłat za przeprowadzenie postępowania przed Sądem Polubownym przy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2023, poz.1196), w myśl którego opłata za sporządzenie opinii prawnej na zlecenie osoby zastępowanej zależy od koniecznego nakładu pracy i wynosi 300 zł za ekwiwalent godziny pracy radcy Prokuraturii Generalnej koniecznie dla sporządzenia opinii. Wysokość kwoty bazowej, nie została sztywno określona, natomiast jej wysokość odniesiono każdorazowo do wskaźnika, jakim pozostaje minimalne wynagrodzenie w gospodarce krajowej w roku poprzednim.

Mechanizm zaliczek (§9)

Rozwinięciem założenia o obligatoryjnym mechanizmie wypłaty przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu oraz wprowadzeniem zasady ich przyznawania ze środków Skarbu Państwa niezależnie od wyniku sprawy jest konieczność uregulowania zaliczek na te koszty, przyznawanych w trakcie trwania postępowania na wniosek adwokata z urzędu. Ratio wprowadzenia tej regulacji wynika z niekwestionowanego faktu niejednokrotnej przewlekłości bądź długotrwałości postępowań przed właściwym organem, które wiążą się z ogromem nakładu pracy przez adwokata z urzędu. Brak przyznania temu adwokatowi wynagrodzenia przez wiele miesięcy bądź nawet lat powoduje, że adwokat z urzędu, który de facto i de iure działa na zlecenie państwa, wykonując konkretne zadanie publiczne, pozostaje bez właściwego wynagrodzenia bądź jego części, często wykładając na prowadzenie sprawy środki z własnego prywatnego budżetu. Prowadzi do sytuacji, w której to adwokat z urzędu kredytuje państwo w wykonywaniu zadania publicznego.

W porównaniu do prowadzenia przez adwokata spraw z wyboru, jego wynagrodzenie oraz sposób jego zapłaty, pozostaje częścią umowy zawieranej z klientem. Adwokat może wszak

umówić się na zapłatę wynagrodzenia w całości przy przyjęciu sprawy, jak również w częściach w postaci regularnych rat, albo częściach uzależnionych od etapu sprawy. Z racji tego, że zgodnie z § 50 ust. 3 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej): „Niedopuszczalne jest zawieranie przez adwokata umowy z klientem, która przewidywałaby obowiązek zapłaty honorarium za prowadzenie sprawy uzależniony wyłącznie od ostatecznego wyniku sprawy. Adwokat może zastrzec w umowie z klientem dodatkowe honorarium za pozytywny wynik sprawy”, adwokat prowadzący sprawę z wyboru nie może umówić się na wynagrodzenie, które zależy wyłącznie od ostatecznego wyniku sprawy.

Tym samym konieczne jest wprowadzenie niejako lustrzanego odbicia wskazanego wyżej zakazu w relacji adwokata z urzędu z państwem, jednak z oczywistym uwzględnieniem szczególnego charakteru tej relacji, która wynika z przymiotu publiczności po stronie państwa. Wypłata wynagrodzenia adwokata z urzędu wyłącznie po zakończeniu postępowania stanowi w istocie „umówienie się z państwem na wynagrodzenie, które jest zależne wyłącznie od ostatecznego wyniku sprawy”. Przesłanki przemawiające za niedopuszczalnością wypłaty wynagrodzenia dopiero po zakończeniu sprawy związane są tak z uczciwymi praktykami rynkowymi, jak również (o ile nie przede wszystkim) z podkreśleniem godności zawodu adwokata jako zawodu zaufania publicznego. Częścią tej wartości jest m.in. otrzymanie przez adwokata godnego wynagrodzenia za profesjonalną pomoc świadczoną klientowi. Ponadto, umowa o świadczenie pomocy prawnej jest umową starannego działania, a nie wyniku (tj. pochodna umowy zlecenia, a nie umowy o dzieło), dlatego też wynagrodzenie zasadnicze nie może być uzależnione wyłącznie od końcowego etapu postępowania. Zapłata wynagrodzenia za prowadzenie sprawy, a nie jej wynik, stanowić ma, w warstwie aksjologicznej i psychologicznej, również motywację dla rzetelnego i profesjonalnego prowadzenia sprawy danego klienta. Nie znajduje zatem wytłumaczenia założenie, w którym w przypadku pomocy prawnej udzielanej z urzędu nakreślone wartości i zasady miałyby zostać zmienione bądź pominięte. Tym bardziej, że wynagrodzenie adwokata z urzędu regulowane jest przepisami rozporządzenia, a jego wysokość ograniczona jest przez stawki minimalne bądź przepisy określające zasady przyznawania ich wielokrotności – w przeciwieństwie do umowy z klientem z wyboru, z której zgodnie z zasadą swobody umów wysokość wynagrodzenia jest co do zasady nieograniczona. Możliwość skorzystania z mechanizmu zaliczek stanowić będzie zatem istotny element motywacyjny.

Co więcej, mechanizm zaliczek przyznawanych na wniosek adwokata prowadzić będzie do wzmocnienia zasady niezależności i niezawisłości adwokata w wykonywaniu jego obowiązków. Adwokat prowadzący sprawę będzie mógł samodzielnie, zgodnie z zasadami sztuki oraz własną praktyką zawodową, zdecydować, czy potrzebuje przyznania zaliczki na poczet jego wynagrodzenia za prowadzenie sprawy z urzędu, np. celem pokrycia kosztów celowych dla wykonywania określonych czynności na rzecz klienta z urzędu, czy też charakter sprawy oraz podejmowanych czynności, jak również przewidywany czas jej trwania przemawiają za tym, aby odebrać wynagrodzenie dopiero po wydaniu przez właściwy organ orzeczenia w tym zakresie.

Jednocześnie wskazać trzeba, że mechanizm przyznawania zaliczek o charakterze fakultatywnym nie powinien stanowić większego obciążenia budżetu państwa, będącego źródłem wynagrodzenia za pomoc prawną świadczoną z urzędu. Powodem tego będzie przede wszystkim nieprzekraczalność łącznej wysokości zaliczek 75 % wysokości jednokrotności stawki minimalnej dla sprawy danego rodzaju oraz fakt, że wszystkie przyznane oraz wypłacone zaliczki będą uwzględniane w końcowym orzeczeniu w tym przedmiocie. Nie przeczy to jednocześnie przyznaniu końcowo wielokrotności stawki minimalnej, zgodnie z pozostałymi przepisami rozporządzenia.

Podać trzeba, że mechanizm przyznawania zaliczek na wynagrodzenie adwokata przewiduje obligatoryjność przyznania i wypłacenia tej zaliczki, jeśli adwokat złożył stosowny wniosek w tym przedmiocie. Zasadność przyznania zaliczki w określonej wysokości, z uwzględnieniem projektowanego założenia, że „Wysokość zaliczki nie może być wyższa niż 75 % jednokrotności stawki minimalnej dla danego rodzaju sprawy.”, nie może podlegać dyskrecjonalnej ocenie organu ją przyznającego.

Niezbędne i udokumentowane wydatki (§10)

Postuluje się stworzenie otwartego katalogu niezbędnych i udokumentowanych wydatków, celem uniknięcia sprzecznych interpretacji pojęcia „niezbędnych i udokumentowanych wydatków” prezentowanych w orzecznictwie sądowym. Przypomnienia wymaga, że pojęcie wydatków pojawia się już w regulacjach procedury karnej oraz cywilnej (i odpowiednio sądowno-administracyjnej). Katalog takich wydatków zawiera art. 618 kodeksu postępowania karnego. Ustawodawca przewidział przy tym otwarty katalog wydatków, poprzez zwrot „w szczególności” pod postacią którego sklasyfikowane zostały m.in. doręczenia wezwań i innych pism, przejazdy z powodu czynności postępowania, koszty czynności procesowych oraz koszty wykonania orzeczenia. W procedurze cywilnej zakres wydatków przewidziany jest przez ustawę o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 roku (Dz. U. Nr 167, poz. 1398), która również przewiduje otwarty katalog wydatków w art. 5. Wśród wydatków tych znajdziemy m.in. zwrot kosztów podróży i noclegu, koszty przeprowadzenia dowodów, koszty wystawienia zaświadczenia lekarskiego, koszty ogłoszeń, koszty tłumaczenia, koszty komornicze (doręczenie za pośrednictwem komornika), jak też wydatki związane z doręczeniami pism sądowych. Katalog wydatków procedury cywilnej, ma bezpośrednie zastosowanie także w zakresie procedury sądowno administracyjnej na podstawie art. 205 §3 PPSA.

Podejmując się charakterystyki wydatków czynionych przez pełnomocnika z urzędu, należy zatem założyć także otwarty katalog czynności, których poniesienie jest niezbędne dla prawidłowej realizacji własnej roli procesowej. Do takich wydatków zaliczyć należy z całą pewnością wszelkie koszty przejazdów pełnomocnika na czynności procesowe tj. rozprawy lub posiedzenia sądowe, czynności z udziałem biegłych, poza siedzibą kancelarii, jak również koszty przejazdu do siedziby organu procesowego, w celu zapoznania się pełnomocnika z materiałami postępowania. Powyższe potwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 lipca 2012 roku (Biul. SN 2012/7/8) III CZP 33/12 oraz w uchwale z dnia 12 czerwca 2012 roku, III PZP 4/12 (Biul. SN z 2012/6/27): celowe i niezbędne koszty przejazdu profesjonalnego pełnomocnika strony w celu wzięcia udziału w rozprawie wchodzi w skład kosztów procesu (art. 98 § 1 i 3 k.p.c.). Jednocześnie nie ulega wątpliwości, że w zakresie zwrotu kosztów podróży własnym samochodem, powszechnie przyjmowaną metodą wyliczenia pozostają przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 25 marca 2002 r. w sprawie warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów użycia dla celów służbowych samochodów osobowych, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy (Dz.U. Nr 27, poz. 271) tzw. kilometrówka. Jak wynika z uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2016 roku (III CZP 26/16) kosztami przejazdu do sądu pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym - jeżeli ich poniesienie było niezbędne i celowe w rozumieniu art. 98 § 1 k.p.c. - są koszty rzeczywiście poniesione.

Wydatkami niezbędnymi pełnomocnika będą także wszelkie poniesione w zastępstwie klienta koszty pozyskania tłumaczeń, dokumentów administracyjnych lub innych dokumentów mających służyć za dowód w prowadzonym postępowaniu, zwłaszcza wówczas, gdy dowód taki nie może zostać dostarczony bezpośrednio przez klienta lub gdy pełnomocnik zostanie

bezpośrednio zobowiązany do przedłożenia takiego dowodu. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 23 lipca 2020 roku (sygn. akt. III AUa 682/20) w tym zakresie należy przyznać rację pełnomocnikowi odwołującej, że zgodnie z § 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponoszone przez Skarb Państwa obejmują niezbędne i udokumentowane wydatki adwokata ustanowionego z urzędu, a za taki wydatek należy uznać koszty pozyskania przez pełnomocnika odwołującej, w wykonaniu zobowiązania sądu, kopii dokumentacji pracowniczej

Wydatkiem takim objąć należy w szczególności koszt opłaty kancelaryjnej, związanymi z pozyskaniem dokumentu od sądu lub organu postępowania (np. opłaty kancelaryjnej za odpis dokumentu/nagrania z akt sprawy). Przy czym, mając na uwadze pełnioną przez pełnomocnika rolę publiczną, wydatek taki w ogóle nie powinien być pobierany od pełnomocnika.

Wydatkami pełnomocnika związanymi z postępowaniem pozostają także niewątpliwie poniesione koszty doręczenia w/w pism procesowych, w tym doręczenia ich pełnomocnikowi drugiej strony oraz doręczenia za pośrednictwem komornika. Jak wskazuje Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 maja 2010 roku (sygn. akt. IV CZ 28/10) koszty korespondencji stanowią wydatek adwokata powstały w związku z prowadzoną sprawą i stanowią koszt niezbędny do prawidłowego jej prowadzenia (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2002 r. III CZP 23/02, OSNC 2003 nr 6, poz. 75). W pewnych wypadkach do wydatków pełnomocnika należałoby zaliczyć (o ile możliwe będzie ich udokumentowanie) koszty kancelaryjne związane z prowadzeniem przez pełnomocnika sprawy tj. koszty wydruku pism procesowych (zwłaszcza pism obszernych lub doręczanych wielu stronom), jak też koszty.

Do niezbędnych wydatków pełnomocnika zaliczyć należy także koszty ustanowienia pełnomocnika substytucyjnego, zwłaszcza wówczas, gdy pełnomocnik z urzędu z przyczyn od siebie niezależnych, nie jest w stanie reprezentować klienta w dniu rozprawy. Za podobnie uzasadniony będzie wydatek poniesiony na substytutę, gdy konieczne okaże się dokonanie czynności poza siedzibą pełnomocnika (np. zapoznania się z aktami postępowania), zwłaszcza gdy koszt jego ustanowienia okaże się niższy niż sama podróż na miejsce czynności (tak: postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 12 marca 2020 roku, sygn. akt. V ACa 326/19). Rolą pełnomocnika jest bowiem zapewnienie klientowi możliwie najlepszej reprezentacji interesów, przy czym nie jest to możliwe, wówczas, gdy pełnomocnik obiektywnie nie może uczestniczyć w postępowaniu lub czynności. Przyczyną taką często pozostaje w szczególności uczestnictwo pełnomocnika innej rozprawie przed sądem powszechnym. Zwłaszcza gdy „kolizja procesowa” dotyczy dwóch spraw prowadzonych „z urzędu”. W tym miejscu powołać należy się na orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 6 sierpnia 2020 r. (sygn. akt II AKz 449/20), które wskazuje, że „jeśli organ procesowy uznaje, że adwokat był należycie umocowany do prowadzenia na określonym etapie postępowania obrony z urzędu, tj. nie wykroczył poza legitymację obrończą wynikającą z zarządzenia prezesa sądu właściwego do rozpoznania sprawy, to wówczas zobowiązany jest - przy ustalaniu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu - przyznać takiemu obrońcy nie tylko wynagrodzenie, tj. "opłatę" w stawkach określonych w rozporządzeniu, ale także i zrekompensować mu poniesione wydatki, jeśli tylko zostały one udokumentowane i mają charakter wydatków "niezbędnych". W.w. postanowieniem Sąd Apelacyjny w Szczecinie uznał także, że „Nie ulega też wątpliwości, że to organom wymiaru sprawiedliwości powinno zależeć na tym, aby obrońcy wyznaczani z urzędu pełnili swe funkcje z równym stopniem zaangażowania i staranności jak obrońcy z wyboru. W świetle powyższego, skoro w realiach niniejszej sprawy odpowiedniej czynności (udział w posiedzeniu) (...), a w/w obrońca udzieliła

do tej właśnie czynności pełnomocnictwa substytucyjnego innemu adwokatowi (...) to podjęcie takiej czynności, z którą wiązało się poniesienie udokumentowanych wydatków, z pewnością spełniało warunek niezbędności.”

Oświadczenie o nieopłaceniu pomocy prawnej w całości lub w części oraz wymagalność kosztów z urzędu (§11 i 13)

Projektowana zmiana w zakresie części ogólnej założeń rozporządzenia, obejmuje domyślne ustalenie, że strona korzystająca z pomocy adwokata z urzędu nie zrealizowała wobec pełnomocnika roszczenia o wynagrodzenie, a zatem pozostała ona nieopłacona w całości ani w części. Zasadą pozostaje, że strona występująca z urzędu, nie posiada co do zasady środków na wynagrodzenie pełnomocnika lub obrońcy, albowiem przesłanka ta jest podstawowym warunkiem jego ustanowienia zarówno w postępowaniu cywilnym oraz odpowiednio administracyjnym (art. 98 kpc), jak też w postępowaniu karnym (art. 78 kpk). Wyjątek od powyższego stanowi wyłącznie obrona obligatoryjna, gdzie nie jest weryfikowany stan majątkowy reprezentowanego.

W sytuacji, gdy pełnomocnik zwraca się z wnioskiem o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, stanowiącej wszak podstawę przyznania przez niego wynagrodzenia, wniosek ten zawiera w formie dorozumianej oświadczenie, że koszty te nie zostały uiszczone przez reprezentowanego. W innym wypadku, pełnomocnik nie składałby bowiem takiego wniosku, narażając się na odpowiedzialność karną, za usiłowanie wyłudzenia środków publicznych od Skarbu Państwa oraz odpowiedzialność dyscyplinarną. Jednocześnie ustalenie przez sąd podstawy do wypłaty (nie natomiast przyznania) kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, wymagają, aby adwokat złożył oświadczenie o tym, czy koszty te nie zostały już uiszczone przez stronę. Przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej na rzecz adwokata, stanowi natomiast element obowiązku publicznoprawnego Skarbu Państwa wobec pełnomocnika, o którym wspominał Sąd Najwyższy m.in. w uchwale z dnia 3 grudnia 2015 roku, sygn. akt. III CZP 90/15, czy też Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 6 kwietnia 2016 roku (sygn. akt. SK 67/13) i jest realizacją zapłaty wynagrodzenia za usługi tegoż adwokata.

Projektowany mechanizm zakłada, że oświadczenie o tym, że koszty nie zostały pokryte w całości ani w części, może być złożone przez adwokata na każdym etapie sprawy, również po wydaniu wyroku. W praktyce oświadczenia takie, jeśli nie zostały złożone we wniosku o przyznanie kosztów pomocy prawnej z urzędu, powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie najpóźniej w treści faktury VAT, obejmującej koszty pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Zaprezentowane w §13 założenie odnoszące się do terminu wypłaty wynagrodzenia, realizuje postulat uregulowania w rozporządzeniu problemów nieterminowej wypłaty wynagrodzenia należnego pełnomocnikom z urzędu od Skarbu Państwa. Wielokrotnie, pełnomocnicy z urzędu, zmuszeni są czekać miesiącami na wypłatę wynagrodzenia, pomimo że sprawa lub jej część (odnosząca się do postanowienia o kosztach) została już prawomocnie zakończona. Sądy w praktyce często nie wypłacają należnych pełnomocnikom wynagrodzeń, uzasadniając to miejscem położenia akt sprawy (przesłanie akt sprawy do apelacji), bądź innymi czynnościami organizacyjnymi, niezależnymi od działania samych pełnomocników. Takie postępowanie stawia często pełnomocnika z urzędu, wykonującego wszak usługi właśnie na rzecz Skarbu Państwa w sytuacji, w której jest on zobowiązany do zapłaty na rzecz Skarbu Państwa podatku dochodowego oraz składki zdrowotnej ZUS za usługę na rzecz Skarbu Państwa, której to Skarb Państwa nie opłacił. Aby przeciwdziałać takim praktykom, projektowany mechanizm zakłada, że przyznane koszty powinny zostać wypłacone w terminie

14 dni od dnia prawomocności stosownego postanowienia o ustaleniu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej oraz przedstawienia faktury obejmującej te koszty przez pełnomocnika. Natomiast w sytuacji, w której realizacja płatności nie nastąpi w terminie, opóźnienie to będzie równoznaczne z opóźnieniem w wypłacie zobowiązania jednostki Skarbu Państwa wobec pełnomocnika z urzędu, o którym mowa w art. 481 kodeksu cywilnego a co za tym idzie, pełnomocnikowi z urzędu, będzie przysługiwało roszczenie odsetkowe. Należy podkreślić, że zaproponowane rozwiązanie uprasza skomplikowaną procedurę, przewidzianą na mocy art. 1060 kodeksu postępowania cywilnego i następnym, w przypadku opóźnienia w wypłacie należności Skarbu Państwa wobec podmiotów zewnętrznych.

Mechanizm wypłaty przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (§12)

Założenie dotyczące zmiany obowiązującego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w zakresie, w jakim rozporządzenie to rozróżnia procedurę oraz podmiot zobowiązany do wypłacenia adwokatowi kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w zależności od wyniku sprawy dla strony, którą w danym postępowaniu, w którym ustanowiony został adwokat z urzędu (bądź co do którego wszczęcia został on ustanowiony), w sprawach, w których przepisy szczególne przewidują obciążenie kosztami procesu, w tym kosztami zastępstwa procesowego stroną przegrywającą dane postępowanie, jest niezgodne z art. 64 ust. 1 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Z przywołanych przepisów rangi konstytucyjnej wynika przede wszystkim równość każdego obywatela wobec prawa oraz jego uprawnienie do bycia równie traktowanym przez władze publiczne. Ponadto każdy obywatel ma prawo do własności i innych praw majątkowych, a wespół z zasadą równości wobec prawa, dostęp do tych praw majątkowych powinien być zapewniony, z zasady, w sposób równouprawniony. Z przyczyn niewymagających wyjaśnienia wspomniane wartości konstytucyjne dotyczą również profesjonalnych podmiotów – w osobie adwokatów – świadczących na podstawie przepisów szczególnych pomoc prawną z urzędu. Skoro na gruncie art. 21 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, adwokat świadczy pomoc prawną z urzędu w okręgu sądu rejonowego, w którym wyznaczył swoją siedzibę zawodową, a przepis ten przewiduje obligatoryjność tego rodzaju działalności adwokata. Nie może być zatem mowy o takim działaniu normodawcy, które prowadzi do zawężenia możliwości przyznanego jednostce prawa majątkowego (zob. wyrok TK z dnia 27 lutego 2018 r., SK 25/15, OTK-A 2018/11), w sytuacji, w której adwokat, co do zasady, nie może odmówić pomocy prawnej, w tym pomocy prawnej z urzędu (za tym przemawiają przepisy z § 14 uchwały nr 140/2023 Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 1 grudnia 2023 r. – Regulamin wykonywania zawodu adwokata, uchwalonego na podstawie art. 58 pkt 12 lit. h) ustawy z dnia 26 maja 1982 roku – Prawo o adwokaturze. Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. ws. SK 66/19, OTK-A 2020, nr 13: „Poza ściśle określonymi w prawie przypadkami, adwokat nie może uchylić się od wykonania zleconych mu obowiązków jako pełnomocnik z urzędu - w przeciwieństwie do adwokata działającego jako pełnomocnik z wyboru, który może odmówić podjęcia się reprezentacji prawnej potencjalnego klienta. W przypadku adwokatów działających jako pełnomocnicy z urzędu łączyć się to może bez wątplenia z określonym uszczerbkiem w ich substancji majątkowej; w przeciwieństwie bowiem do pełnomocników z wyboru nie mogą oni otrzymać wynagrodzenia "z góry" ani w całości, ani w części zaliczkowej, co oznacza, że do zakończenia postępowania w danej instancji de facto świadczą pomoc prawną za darmo”. Skoro dopiero w sytuacji, gdy „adwokat

nie może prowadzić sprawy z urzędu z ważnych przyczyn, powinien on wystąpić do organu, który go wyznaczył o zwolnienie z obowiązku świadczenia pomocy prawnej” to tym bardziej uzasadnione jest twierdzenie o obowiązku podejmowania się udzielania pomocy prawnej z urzędu). Do tego należy wskazać jeszcze, że prawo obywatela do uzyskania pomocy prawnej z urzędu wywodzone jest z art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wspieranego również w odpowiednim zakresie przepisem z art. 42 ust. 2 ustawy zasadniczej. Skoro tak, to zapewnienie odpowiedniej realizacji tego prawa obciąża państwo oraz organy władzy publicznej. Powyższe implikuje konieczność, poza uregulowaniem komentowanego Rozporządzenia w zakresie godnych stawek za poszczególne czynności adwokackie podjęte w sprawie z urzędu, również zapewnienia możliwości adwokatowi – realizującego obowiązek ustawowy, możliwości realnego uzyskania wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną z urzędu niezwłocznie po zakończeniu postępowania, w którym miał on obowiązek działać za stronę – niezależnie od wyniku sprawy (nie niwecząc odrębnych rozważań dotyczących konieczności wprowadzenia mechanizmu przyznawania zaliczek obligatoryjnych lub fakultatywnych uzależnionych od wniosku adwokata).

Obecna regulacja z § 6 komentowanego Rozporządzenia, tj. „W sprawie cywilnej, w której kosztami procesu został obciążony przeciwnik procesowy strony korzystającej z pomocy udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, koszty, o których mowa w § 2, sąd przyznaje po wykazaniu bezskuteczności ich egzekucji”, nie spełnia wymogu zgodności z przytoczonymi i omówionymi powyżej przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wprowadza mechanizm dyskryminacyjny oraz sprzeniewierza się zasadzie równości wobec prawa. Uzależnia ona – w sprawie cywilnej, wygranej przez stronę zastępowaną przez pełnomocnika z urzędu – przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej od Skarbu Państwa dopiero po wykazaniu przez tego pełnomocnika bezskuteczności ich egzekucji od strony przegrywającej nimi obciążonej. Regulacja ta prowadzi do nieakceptowalnej sytuacji, w której pełnomocnik z urzędu oczekiwać musi – nierzadko w bliżej nieskonkretyzowanym czasie – na stwierdzenie przez organ egzekucyjny bezskuteczności prowadzonej egzekucji oraz umorzenie w tym zakresie postępowania. Dopiero wówczas pełnomocnik z urzędu, występujący już we własnym imieniu, we własnej sprawie, może zwrócić się do sądu, żądając przyznania ich bezpośrednio od Skarbu Państwa, podczas gdy – jeśli analogiczne postępowanie byłoby przez stronę występującą z adwokatem z urzędu przegrana lub obowiązek ponoszenia kosztów procesu nie zostałby nałożony na przeciwnika – pełnomocnik otrzymałby koszty niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia sądu w tym zakresie. Dyskryminacja stąd wynikająca jest niczym nieuzasadniona i stanowi przerzucenie obowiązków publicznoprawnych leżących po stronie państwa i jego organów na obywatela. Wskazać trzeba, że obywatel – bez wyraźniej podstawy ustawowej – nie może wyręczać państwa w realizacji jego publicznych zadań. Z pewnością takie zobowiązanie nie może wynikać z aktu prawnego rangi podustawowej, co niestety ma miejsce w przypadku omawianej problematyki.

Powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 25/15 wskazać trzeba, że: „z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika, że wygórowany poziom kosztów sądowych, jak i zasady ich rozkładu mogą być podnoszone jako zarzut naruszenia prawa do sądu (zob. przywołane wcześniej wyroki TK o sygn. SK 14/03 oraz SK 35/15), zaś wysokość opłat za czynności profesjonalnych przedstawicieli prawnych, które mają być brane pod uwagę przy zasądzaniu kosztów procesu przez sądy, jest istotna dla sytuacji prawnej jednostki (zob. przywołany wcześniej wyrok TK z 29 maja 2002 r. o sygn. P 1/01)”. Oznacza to, w przedmiocie zasad rozkładu kosztów sądowych, że podnoszone w niniejszej analizie wątpliwości mają swoje uzasadnienie.

Omawiana regulacja jest nie tylko niezgodna z powołanymi wyżej przepisami rangi konstytucyjnej, ale również i ustawowej. Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze, koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponosi Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, jeżeli przepis szczególny tak stanowi. Próżno szukać w tym, oraz innych przepisach ustawowych, podstawy prawnej dla odraczenia wywiązania się państwa z publicznego obowiązku względem adwokata świadczącego pomoc prawną z urzędu albo uzależniania wykonania tego obowiązku od okoliczności nieprzewidzianych w ustawie. Zgodnie z wyrokiem TK w sprawie. SK 66/19: „upoważnienie zawarte w art. 29 ust. 2 prawa o adwokaturze (zwłaszcza w kontekście art. 16 ust. 2 i 3 tej ustawy) pozwala na uszczegółowienie regulacji ustawowej pod względem przedmiotowym, precyzując jednocześnie dopuszczalny kierunek takiego doprecyzowania przepisów ustawy: norma kompetencyjna upoważnia jedynie do określenia stawek wynagrodzenia adwokatów w oparciu o przesłanki zawarte w tym przepisie delegacyjnym”. Nie wynika z niego w szczególności upoważnienie do zmiany sposobu i czasu, w którym Skarb Państwa miałby koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponieść z urzędu.

Mając powyższe na uwadze, biorąc jeszcze dodatkowo pod uwagę fakt, że ochrona praw majątkowych jest konstytucyjną powinnością państwa i stanowi wartość wyznaczającą kierunek interpretacji zarówno art. 64 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak również unormowań o charakterze ustawowym, przez co podmiot zagrożony w realizacji swoich uprawnień może żądać od państwa zachowań pozytywnych służących jego ochronie (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2018 r., SK 4/17), propozycja zmiany § 6 wskazanego Rozporządzenia jest jak najbardziej słuszna i oczywiście konieczna.

W tym miejscu warto odnotować, że zmiana obecnego brzmienia § 6 Rozporządzenia, była już przedmiotem założeń poprzedniego projektu Ministerstwa Sprawiedliwości (<https://www.legislacja.gov.pl/projekt/12377952>). Ministerstwo jednakże wycofało się z projektowanej zmiany, wobec wątpliwości zgłaszanych przez przedstawicieli sądów powszechnych, w zakresie dostosowania regulacji do normy ustawowej, określonej w art. 122 kodeksu postępowania cywilnego. Komentarza w tym zakresie wymaga, że istotnie należy zgodzić się z argumentem, iż zmiana rozporządzenia powinna zostać dostosowana do zmiany ustawowej, zgodnie z hierarchią aktów prawnych. Niemniej jednak w przypadku przyznawania kosztów zastępstwa procesowego zawsze od Skarbu Państwa, norma art. 122 kodeksu postępowania cywilnego służy faktycznie do realizacji mechanizmu przewidziano w akcie o charakterze podustawowym. Norma art. 122 kodeksu postępowania nie może natomiast w ogóle stanowić podstawy dla kilkukrotnej egzekucji kosztów do Skarbu Państwa oraz od strony postępowania. Abstrahując już od faktu, iż takie działanie stanowiłoby czyn karalny i narażałoby pełnomocnika na utratę prawa do wykonywania zawodu. W praktyce procesowej na rzecz strony wygrywającej, reprezentowanej z urzędu, nie powinny być wówczas przyznawane koszty zastępstwa procesowego, których to kosztów, strona ta w ogóle nie poniosła, natomiast poniósł je Skarb Państwa. Natomiast Skarb Państwa powinien posiadać możliwość egzekucji wyłożonych kosztów na rzecz pełnomocnika z urzędu od strony przegrywającej. Cały konstrukt oparty na egzekucji kosztów należnych od Skarbu Państwa, od strony przegrywającej, zamiast Skarbu Państwa, od samego początku uznać należy za całkowicie chybiony. Aktualna regulacja art. 122 kodeksu postępowania cywilnego nie pozostaje sprzeczna z zakładanym kierunkiem zmiany rozporządzenia, natomiast faktycznie po jego zmianie, pozostanie normą pustą.

Przepisy wspólne (§27-30)

W ramach projektowanych założeń dokonano także przeglądu przepisów, funkcjonujących obecnie w ramach §18 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej z urzędu (Dz. U. 2023, poz. 2631) oraz odpowiednio §17 pkt. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2023 roku, poz. 1964). Projektodawca w dotychczasowych regulacjach nie uzasadnił motywów, które stanęły za przyjęciem podwyższenia stawki za rozprawę, tylko wyłącznie w przypadku spraw, o charakterze karnym. Powyższe rozwiązanie nie znajduje uzasadnienia także w treści przepisów kodeksu postępowania cywilnego oraz kodeksu postępowania karnego, stąd też właściwie nie wiadomo, dlaczego projektodawca zdecydował się podwyższać wynagrodzenie obrońców i pełnomocników w postępowaniu karnym, natomiast zaniechał podwyższenia wynagrodzenia pełnomocników w postępowaniu cywilnym. Jest to niezrozumiałe, zwłaszcza w myśl regulacji art. 89 kodeksu postępowania karnego, zgodnie z którym do spraw nieuregulowanych w przepisach kodeksu postępowania karnego, w kwestiach dotyczących pełnomocnika stosuje się odpowiednie przepisy kodeksu postępowania cywilnego. Niewątpliwie obecna regulacja, przewidująca podwyższenie wynagrodzenia za rozprawy, tylko i wyłącznie w postępowaniach o charakterze karnym, stanowi formę dyskryminacji pełnomocników, występujących w postępowaniu cywilnym, mając na uwadze zbliżone zadania, zakres odpowiedzialności oraz przepisy, w oparciu o które, reprezentują oni strony postępowania. Tym samym, założenia postulują rozszerzenie zakresu dotychczasowej normy zarówno na postępowania cywilne, jak też postępowania karne. Rozwiązanie takie różnicuje również stawkę minimalną przewidzianą za określony charakter sprawy, w zależności od stopnia skomplikowania danej sprawy, już na etapie postępowania sądowego. Sprawa, w której przeprowadzono 10 rozpraw, będzie wymagać więcej nakładu pracy i nakładu wynagrodzenia na rzecz pełnomocnika, aniżeli sprawa, w której przeprowadzono jedną rozprawę, stąd też powyższe powinno znaleźć odzwierciedlenie w treści regulacji.

W zakresie założeń określonych w §27 ust. 2 określono wartości, o które powinna ulec podwyższeniu stawka minimalna, przewidziana zarówno za reprezentację, jak też obronę, z powodów jak powyżej. Przy czym wartość ta odnosi się do określonej czynności lub czynności terenowej w toku postępowania sądowego (np. oględziny na nieruchomości/ eksperyment procesowy), do której został ustanowiony odrębny pełnomocnik, jak również do czynności przeprowadzanych w toku prowadzonego postępowania, podobnie jak w przypadku, o którym mowa w §27 ust. 3. Nie znajduje znowu uzasadnienia rozróżnienia na udział w czynności w toku postępowania cywilnego lub karnego, skoro czynności te mogą pozostawać równie obciążające oraz pracochłonne dla pełnomocników lub obrońców, niezależnie od rodzaju postępowania.

W zakresie założeń określonych w §27 ust. 3 przyjęto, że stawki minimalne wynagrodzeń w postępowaniu przygotowawczym ulegają podwyższeniu o 25%, w sytuacji, gdy obrońca uczestniczy w posiedzeniu stosowania lub przedłużenia środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, natomiast w przypadku gdy uczestnictwo to związane jest ze stosowaniem innego środka zapobiegawczego – 20%. Regulacja ta odnosi się zarówno do wystąpień incydentalnych obrońców w sprawach, do jak też wystąpień w prowadzonych już postępowaniach. Wedle obecnej praktyki, prezentowanej w orzecznictwie sądów powszechnych, możliwość wyliczenia opłat wg §18 ust. 2 rozporządzenia, nie zachodzi, gdy adwokat pełni rolę obrońcy z urzędu w toku całego postępowania, natomiast wówczas, gdy pełni rolę jedynie incydentalną (tak m.in.: postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 13 grudnia 2016 roku II AKz 810/16 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18

maja 2017 roku, sygn. akt. II AKa 134/17. Powyższa interpretacja powoduje, że niezależnie od tego czy postępowanie przygotowawcze obejmuje udział obrońcy w pojedynczych czynnościach procesowych, czy też obrońca występuje w kilkunastu czynnościach, w tym kilkakrotnie uczestniczy w postępowaniach w przedmiocie zastosowania i przedłużania środków zapobiegawczych, jego wynagrodzenie nie ulega jakiegokolwiek podwyższeniu. Zauważyć należy, że wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego do poszczególnej czynności polegającej na udziale w posiedzeniu w przedmiocie stosowania środka zapobiegawczego lub posiedzeniu zażaleniowym, pozostaje rzadko stosowanym wyjątkiem. Regułą jest bowiem prowadzenie przez obrońcę z urzędu całego postępowania przygotowawczego. Zastosowanie regulacji w tak wąskim zakresie, przekreśla wynagrodzenie obrońcy za pracę w powyższym zakresie, pomimo że oczywistym celem regulacji wydawałoby się zastosowanie podwyższenia wynagrodzenia właśnie dla tych przypadków.

W zakresie założeń określonych w §27 ust. 4 to zgodnie z regulacjami kodeksu postępowania cywilnego, jak również kodeksu postępowania karnego, postępowanie przed sądem I instancji, nie kończy się wydaniem wyroku lub postanowienia, czy też nawet doręczenia tegoż wyroku lub uzasadnienia wraz z uzasadnieniem. Regulacje proceduralne przewidują, że takie czynności stron, ich pełnomocników lub obrońców skierowane do sądu pierwszej instancji, które inicjują postępowanie odwoławcze, również należą do czynności przed sądem I instancji. W literaturze zgodnie przyjmuje się, że skoro w regulacjach kodeksowych postępowanie „międzystacyjne” ujęte zostało w zakresie postępowania przed sądem I instancji, oznacza to, że wniesienie wszelkich środków odwoławczych będzie należało do zakresu kognicji sądu I instancji. Nie będzie zatem objęte zakresem postępowania odwoławczego.

Wskazane unormowania odnoszą swój skutek w zakresie wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu. Warunkiem przyznania takiego wynagrodzenia przez sąd orzekający, pozostaje udzielenie stronie pomocy prawnej. Gdy pełnomocnik z urzędu sprawuje swoją rolę w całym postępowaniu odrębnie obliczane będzie wynagrodzenie pełnomocnika za postępowanie przed sądem I instancji, a odrębnie za postępowaniem przed sądem II instancji. Aby pełnomocnik otrzymał własne wynagrodzenie za postępowanie przed sądem II instancji, udzielić musi on pomocy prawnej, w postępowaniu odwoławczym, tj. przed sądem II instancji.

Powyższe napotyka znaczący i istotny problem w sytuacji, w której pełnomocnik z urzędu nie bierze udziału w posiedzeniu sądu, wyznaczonym celem rozpoznania środka odwoławczego. Praktyka niektórych sądów powszechnych przewiduje, że skoro pełnomocnik z urzędu, nie brał udziału w rozprawie apelacyjnej (pomimo wniesienia środka odwoławczego) nie przysługuje mu wynagrodzenie za pomoc prawną udzieloną, w postępowaniu odwoławczym. Pomocy takiej nie udzielił, albowiem apelacja nie jest czynnością w postępowaniu odwoławczym. Powyższa praktyka, nie znajduje żadnego uzasadnienia, a nadto narusza prawa majątkowe pełnomocnika.

Przeciwko opisanej powyżej praktyce sądów świadczy co najmniej kilka okoliczności. Po pierwsze – postępowanie przed sądem odwoławczym niekoniecznie musi wiązać się z rozpoznaniem środka odwoławczego na posiedzeniu jawnym. Podnieść należy, że środki odwoławcze inne niż apelacje, najczęściej rozpoznawane są przez sąd na posiedzeniach niejawnych. Co więcej, w postępowaniu cywilnym, nawet rozpoznanie apelacji co do zasady, przy braku wyraźnego żądania stron, odbyć może się na posiedzeniu niejawnym. Tym samym, wniesienie apelacji, czy też zażalenie przez pełnomocnika z urzędu, przy przyjęciu, że zażalenie lub apelacja jest czynnością przez sądem I instancji, nigdy nie aktualizowałoby jego wynagrodzenia za postępowanie odwoławcze. Po drugie – wniesienie środka odwoławczego, o ile składa się je do sądu I instancji, niewątpliwie inicjuje postępowanie odwoławcze i jest warunkiem jego zaistnienia. Wniesienia środka odwoławczego jest także niewątpliwie najbardziej pracochłonną i wymagającą najwięcej zaangażowania czynnością dokonaną przez

pełnomocnika z urzędu po wydaniu wyroku przed sądem I instancji. Co do zasady, po upływie terminu na wniesienie środka odwoławczego, pełnomocnik z urzędu jest także pozbawiony możliwości podnoszenia nowych zarzutów (za wyjątkiem naruszeń rozpoznawanych z urzędu). Tym samym udział pełnomocnika w posiedzeniu sądowym, sprowadza się najczęściej do zaprezentowania argumentów, poruszonych już w środku odwoławczym. Po trzecie – pełnomocnik z urzędu nie ma możliwości uzyskania odrębnego wynagrodzenia za wniesienie środka odwoławczego na etapie przed sądem I instancji, albowiem środek taki wnoszony jest już po wydaniu wyroku. O ile regulacje kosztów pełnomocnika z urzędu w postępowaniu karnym, przewidują odrębne wynagrodzenie za wniesienie środka odwoławczego, regulacji takich brakuje w postępowaniu cywilnym. Co więcej, praktyka sądowa, przyznaje stosowne koszty za wniesienie środka odwoławczego, jedynie wówczas, gdy pełnomocnik lub obrońca został bezpośrednio wyznaczony do tej konkretnej czynności.

Po czwarte – może dojść do sytuacji, w której dojdzie do cofnięcia środka odwoławczego lub nie dojdzie do wyznaczenia rozprawy z powodów zwolnienia pełnomocnika z urzędu albo śmierci strony. W takiej sytuacji, pomimo, że pełnomocnik wniósł środek odwoławczy, w myśl przyjmowanej interpretacji, pozostałaby bez jakiegokolwiek wynagrodzenia.

Przyjęcie literalnej wykładni pomocy prawnej udzielonej w postępowaniu odwoławczym, celem przyznania stosownego wynagrodzenia pełnomocnikowi, rodziłoby konieczność podejmowania przez pełnomocnika dodatkowych czynności lub wniosków dowodowych, tylko po to, aby wykazać sądom udzielenie pomocy prawnej. Podkreślić także należy, że brak ewentualnego udziału pełnomocnika z urzędu w posiedzeniu odwoławczym nie jest wypadkową lekceważenia własnych obowiązków zawodowych, natomiast wynika najczęściej z udziału tego pełnomocnika w innych czynnościach o charakterze zawodowym (np. innej rozprawie). W każdym wypadku wykładnia taka prowadzi natomiast do naruszenia praw majątkowych pełnomocnika z urzędu, albowiem czas oraz zaangażowanie poświęcone na przygotowanie środka odwoławczego, nie znajdują swojego ekwiwalentu w postaci stosownego wynagrodzenia za dokonanie tej czynności.

Prawodawca powinien w sposób jednolity uregulować zagadnienie wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną przez pełnomocnika z urzędu po wydaniu przez sąd wyroku pierwszej instancji. Regulacja taka powinna zastrzegać, że wynagrodzenie pełnomocnika lub obrońcy z urzędu w postępowaniu odwoławczym aktualizuje się już momencie wniesienia środka odwoławczego. Jednocześnie, praktyka sądowa, nie powinna dopuszczać sytuacji, w których pełnomocnik lub obrońca z urzędu pozbawiany jest wynagrodzenia za własną pracę. Każdy podobny przypadek powinien spotkać się ze stosowną reakcją zarówno ze strony organów samorządu zawodowego, jak też wniesienia odpowiednich środków prawnych, nie wyłączając skargi konstytucyjnej

W zakresie nieopisanym w uzasadnieniu, założenia powielają rozwiązania przyjęte w dotychczasowej regulacji (§28-30).